

Karabük'te Tanıklıklar: Demir Çelik Fabrikalarının Özelleştirilmesinde Tarihi Bir Gün (8 Kasım 1994)

Adem SAĞIR¹

ORCID: 0000-0003-0763-0518

Fatih KAYA²

ORCID: 0000-0002-4063-8362

DOI: 10.54752/ct.1325496

Öz: Bu çalışma 1937 yılında Karabük'te kurulan Demir-Çelik İşletmeleri'nin 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren küresel ölçekte kabul edilen neoliberal ekonomi politikaları doğrultusunda özelleştirilmesi sürecine odaklanmaktadır. Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nin tarihi boyunca ve Karabük'ün kuruluş ve gelişim süreci boyunca karşılaştığı en önemli dönüm noktalarından birisi, 1989- 1994 yılları arasında yaşanan grevler ve işçi hareketleri olmuştur. Karabük, işçi grevleriyle ve grevleri takiben gelen özelleştirme kararıyla sancılı bir süreç geçirmiştir. Süreci özgünleştiren temel nokta benzeri hareketlerin içerisinde bütün şehrin katılımıyla 8 Kasım 1994 günü Karabük'te hayatın dört saat boyunca durmasıdır. İşçi ve sendikaların harekete geçirdiği şehir, siyasi temsilcileri, yerel yönetimi, meclis üyeleri, iş adamları, oda başkanları, gazetecileri, esnafı ve yerel halkıyla özelleştirmeye topyekûn karşı çıkmıştır. Bu bağlamdan hareketle araştırmanın amacı 1989 yılında Demir Çelik İşletmeleri bünyesinde 139 günlük grevin ardından Ocak-1995 günü dönemin hükümetinin yaptığı açıklamaya kadar yaşanan olayları şahitlerin anılarıyla ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmış ve bilgiler sözlü tarih yöntemiyle toplanmıştır.

¹ Prof. Dr. Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı ademsagir@karabuk.edu.tr

² Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi fatihkayamail@gmail.com

SAĞIR, A., KAYA, F. (2023) "Karabük'te Tanıklıklar: Demir Çelik Fabrikalarının Özelleştirilmesinde Tarihi Bir Gün (8 Kasım 1994)", *Çalışma ve Toplum*, C.3, S.78. s. 2151-2186

Makale Geliş Tarihi:- 10.11.2022- Makale Kabul Tarihi: 05.04.2023

Çalışmanın sonunda Karabük'ün fabrikanın kapatılmasına karşı yürütülen mücadelenin işçi hareketleri tarihinde özgün bir yöntemle sonuca ulaştığı tespit edilmiştir. Kazanımlar hem işçiler hem de yerel halk tarafından bir başarı olarak görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Grev, İşçi, Demir-Çelik İşletmeleri, Karabük.

Witnesses in Karabuk: A Historical Day the Privatisation of Karabük Iron And Steel Enterprises (8 November 1994)

Abstract: This study focused on the process of privatization of Iron and Steel Works, which was established in Karabük in 1937, in line with neoliberal economic policies since the second half of the 1980s. One of the most important turning points faced by the Karabuk Iron and Steel Works throughout its development process was the strikes and labour movements between 1989 and 1994. The main point that makes the process unique is the four-hour general strike in Karabük on November 8, 1994, with the participation of all the people of the city in the labor movements. The city, which the employees and unions mobilized, opposed privatization altogether with its political representatives, local administration, council members, businessmen, chamber presidents, journalists, tradesmen, and local people. The research used a qualitative research design, and the data were collected using the oral history method. As a result of the study, it has been determined that the struggle of Karabük against the closure of the factory has reached a conclusion with a unique method in the history of workers' movements. The achievements were considered a success by both the employees and the local people, and the employees became owners of the place where they worked.

Key Words: Neoliberalism, Strike, Employee, Iron and Steel Enterprises, Karabük.

Giriş

“Potalarda eriyen biziz.
Siz demir sanırsınız.” Anonim (Cumhuriyet Gazetesi, 17.11.1994)

Tarihin sürekliliği geçmişin bellekte bıraktığı izlerin algılanma şeklini sıklıkla belirlemektedir. Mekâna ve ona bağlı her şey, zamanın döngüsellliği içinde gözle görülür değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bellek zaman ve mekânı insan zihninde birleştiren toplumsal bir alandır. Belleği önemli kılan temel nokta insanların dış dünyayla kurdukları ilişkileri içselleştirmesidir. Geçmiş bellek içinde inşa edilirken geçmişe tanıklık eden her şey birer şahit sayılmakta, korunmak

istenmekte ve ihtiyaç duyulduğunda başvurulacak kaynaklar olmaktadır (Bilgin, 2013; Assmann, 2015; Sancar, 2016; Halbwachs, 2017). Büyük toplumsal olaylar, ülkelerin ve insanlığın uygarlığını etkileyen keşifler, icatlar, kazalar, doğal afetler, savaşlar, barışlar ve daha birçok büyük olay belleği etkilemekte ve değişimi yönlendirmektedir. Belleğin sayısız karmaşıklıktan örülü olması, hatırlamayı da zorlaştırmaktadır. Çünkü bir olaydan zamansal olarak uzaklaştıkça gerek bireysel gerek kollektif hafızada bulanıklaşma meydana gelmekte ve hatırlatıcı imgeler de olmazsa bir olayın hafızada doğru konumlandırılması zorlaşmaktadır. Özellikle bugünün akışkan dünyasında bireylerin hafızasında anımsama ve hatırlama gücünün eskisine göre daha fazla önemli hale geldiği görülmektedir. Connerton (2014:29-30) toplumsal belleğin tarihi yeniden kurmak pratiği olduğuna dikkat çekmektedir. Yazara göre bellek, toplumsal grupların ortaklığında itici ve yönlendirici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, toplumsal belleğin misyonunu belirleyen yerinde bir tespittir. Bugün ne düşünüyorsak bu, geçmişimizin birikimsel olarak bireysel ve toplumsal hafızamızda oluşturduğu bütünün bir eseridir. Ancak burada Halbwachs'ın (2019) altını çizdiği bir noktayı gözden kaçırmamak gerekmektedir. Tarih olarak betimlenen herhangi bir olgu, geçmişin tamamını ifade etmediği gibi geçmişten kalan her şeyin de tarihsel anlamı yoktur. Tarihin ayrıca kayıt altına alınmamış bir tarafı vardır. Sözlü tarih çalışmalarını besleyen temel motivasyon kaynağı yazılı yani kaydedilmiş tarihle beraber, kayıt altında olmayan ancak yazılı tarih kadar da önemli bilgilerin de olduğu gerçekliğidir. Sözlü tarih; *tarihi açıdan önemli kabul edilen olayları görme şansız yakalamış halkın içinden insanların deneyim ve hatıralarından yararlanılarak yürütülen bir araştırma yöntemidir* (Lehane&Goldman, 1977:174). Bu çalışmada sözlü tarih yaklaşımı kullanılmıştır. Yöntemi kullanırken temel kaygı, Türkiye'nin kenarda kalmış bir tarihinin gün yüzüne çıkartılmasıdır.

Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nin tarihi boyunca ve Karabük'ün kuruluş ve gelişim süreci boyunca karşılaştığı en önemli dönüm noktalarından birisi, 1989 – 1994 yılları arasında yaşanan grevler ve işçi hareketleri olmuştur. Karabük, grevlerle ve grevleri takiben gelen özelleştirme kararıyla sancılı bir süreç geçirmiştir. Özçelik-İş Sendikası'nın hazırladığı “Karabük Kapatılmaz” kitapçığında “Karabük D.Ç. Fabrikalarının Kapatılmasına Karşı Alternatif Görüşler” alt başlığında fabrikanın “niçin özelleştirilmemesi” sorusuna yanıt verildiği görülmektedir. Karabük'te süreci başlatan olayın 1989 yılında başlayan Bahar Eylemleri'nin etkisi olarak düşünmek gerekmektedir (Özçelik-İş Sendikası Broşürü, 1994). 5 Nisan 1994 yılında Karabük Demir-Çelik Fabrikası'nın kapatılacağı açıklandı. Dönemin TBMM tutanaklarında dönemin Başbakanı Çiller'in 13 Kasım 1994'te üç yabancı kuruluşa “Karabük-Demir Çeliğin Geleceği” adı altında bir rapor hazırlatmıştır ve bu raporda Karabük'ün 1995 Mart ayına kadar özelleştirilmesi, olmazsa kapatılması ve işçileriyle beraber 7 milyon dolara hurdaya çıkarılması öngörülmüştü (TBMM Tutanakları, 1994). Her ne kadar farklı şekillerde belli bir direncin merkezi olsa da

30 Mart 1995 tarihinde KARDEMİR AŞ adıyla hisselerinin %52'sinin işçilere devredilmesiyle bir anlamda özelleştirilmesi gerçekleşmiş ve süreç tamamlanmıştır.

T.B.M.M.	B : 36	16 . 11 . 1994	O : 2
Çiller Hükümetinin 5 Nisan kararları arasında Karabük Demir-Çelik Fabrikasının kapatılacağı açıklanması Karabük halkını şoka sokmuştur. Yoğun protestolar karşısında Hükümet, durumu değerlendirmek üzere 27.4.1994 tarihinde çok geniş bir komisyon kurmuş, bu komisyonun çalışmalarına 33 uzman ve Erdemir'den 50 kişilik bir ekip katılmıştır. Bu çalışma sonucu 3.6.1994 tarihinde hazırlanan nihai raporda "Karabük Demir-Çelik Fabrikasının kapatılmasının yanlış olduğu, özel bir anonim şirket olarak kendi kaynaklarıyla ayakta durabileceği, 1995 yılına kadar takriben 193 milyon dolar yatırım yapıldığı takdirde fevkalade modern hale geleceği" kanaatine varılmıştır. Bu çalışma için komisyona tıeret ödenmemiştir. Hükümetin görevi iş bu rapor doğrultusunda gerekeni yapmak iken; Başbakan Sayın Çiller, 13 Ekim 1994'te Mc Kinsey - Company, INC, Coopers-Lybrand DE-ET isimli üç yabancı kuruluşa "Karabük Demir-Çeliğin geleceği" adı altında bir rapor hazırlattırılmıştır. Bu raporda Karabük'ün 1995 Martına kadar özelleştirilmesi, olmazsa kapatılması ve işçileriyle beraber 7 milyon dolara hurdaya çıkarılması önerilmiştir.			

Kaynak: TBMM Tutanakları, 16.11.1994

Bu bağlamdan hareketle araştırmanın amacı 1989 yılında Demir Çelik İşletmelerindeki 139 günlük işçi grevinin ardından Ocak-1995 günü Tansu Çiller'in Karabük'teki konuşmasında yaptığı açıklamaya kadar yaşanan olayları tanıkların anlamlarıyla ve dokümanların birlikteliğiyle ortaya koymaktır. Bahar Eylemleri ile başlayan süreci özgünleştiren temel nokta benzeri hareketlerin içinde şehrin bütün aktörlerinin katılımıyla 8 Kasım 1994 günü hayatın dört saatlik durmasını içeren genel bir grev yaşanmasıdır. İşçi ve sendikaların harekete geçirdiği şehir, siyasi temsilcileri, yerel yönetimi, meclis üyeleri, iş insanları, oda başkanları, gazetecileri, esnafı ve yerel halkıyla özelleştirmeye topyekûn karşı çıkmıştır. Ana yolların kapatıldığı, okullar dahil resmî kurumların açılmadığı, esnafın işyerlerini açmadığı, üretimin durdurulmasıyla gündelik hayatın da durduğu 8 Kasım, Karabük'ün belleğinde bir dönüm noktası olarak durmaktadır. 8 Kasım 1994 genel eylemi/grevi Türkiye'de işçi sınıfı tarihi için de özgün bir yere sahiptir. Adı geçen tarih Pierre Nora'dan hareketle (2022) bir çeşit "hafıza mekanı" kabul edilmiştir. Hafıza mekanları Nora'ya göre birçok boyuta sahip önemli buluşma yerleridir. Burası kişide süreklilik hissini yaratan tarihsel deneyimlere de karşılık gelmektedir. Her yıl belli ritüellere anmayı ve hatırlamayı gerektirmesi de dikkat çekicidir (Nora, 1994:10-24). 8 Kasım 1994'ün hafıza mekânı kabulü, aynı zamanda anmanın ve hatırlamanın da sürdürüldüğünü içeren resmi tarihin de uzantısından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmış ve sürecin anlamlar haritasını oluşturacak göstergeler sözlü tarih yöntemiyle toplanmıştır. Sözlü tarih, insanların

deneyim ve hatıralarından yararlanılarak yürütülen bir araştırma yöntemidir. Bu yönüyle sözlü tarih yöntemiyle grevle başlayıp gündelik hayatın durmasıyla devam eden özelleştirme sürecini anlamak için önemli görülmektedir. Literatürde, bu dönemin tanıklarının dilinden resmi arşiv söyleminin dışında bilinmeyen olguları ortaya çıkarmak için geniş çaplı bir yapılmamış olması da bu araştırmanın özgünlüğü açısından altı çizilmesi gereken bir noktadır. Çalışmanın sonunda Karabük'ün fabrikanın kapatılmasına karşı yürütülen mücadelenin işçi hareketleri tarihinde özgün bir yöntemle ilerlediği ortaya koyulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanıldı. Çalışma sözlü tarih çalışması olarak kurgulandı ve derinlemesine görüşmeler aracılığıyla bilgi ve bulgular toplandı. Thompson'a göre (1990) sözlü tarih, tarihin içeriğini ve amacını dönüştüren bilgi toplama aracıdır. Çakır (2004) ise sözlü tarihin yeni bilgiler oluşturmaya dönük önemli katkılar sunan veri toplama yöntemi olduğunu söylemektedir. Çakmak (2010) ise sözlü tarihin tarihe tanıklık olduğuna dikkat çekmektedir. Buna göre belirli zamana ait bireysel tanıklık veya deneyimlerin belleğin içerisinden çıkartılıp değerlendirilmesiyle tarihin ve belleğin inşasında önemli bir araçtır. Sözlü tarih yönteminin her çeşit insanın yaşam deneyimini araştırma konusu yapabildiği aşıkardır (Thompson, 1990). Bu bağlamda sözlü tarih çalışması, belleği kenarda kalmış insanların katkılarıyla yeniden inşa etmektedir. Bu çalışmada sözlü tarihin tercih edilmesinde, kenarda kalmış bir belleğin gün yüzüne çıkarılma kaygısı etkili olmuştur. Bu bağlamda çalışma Demir Çelik İşletmeleri'nin özelleştirilme çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan 4 saatlik eylemin Karabük'teki izini öncesi ve sonrasında sürmeyi hedeflemiştir.

Hazırlanmış olan bu çalışmada amaçlı örneklem kullanıldı. Amaçlı örneklem, sosyal ve kültürel süreçlerin araştırılmasında sıklıkla tercih edilmiştir. Amaçlı örneklem, araştırmanın konusuyla doğrudan alakalı özellik ve süreçleri ele almayı sağlamaktadır (Silverman, 2018). Creswell' e (2018) göre anlatı çalışmalarında amaçlı örnekleme görüşmecilerin araştırmanın amacı doğrultusunda anlatacakları deneyimlerinin ifade edecek kişilerden oluşması gerekmektedir. Araştırmada hazırlanan sorular, sözlü tarih yaklaşımına uygun şekilde hazırlanmıştır. Thompson (1999) sözlü tarih çalışmalarında amaca uygun soru hazırlamanın oldukça önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda sözlü tarihte hazırlanan sorulara amaç belleği harekete geçirmektir. Dolayısıyla odağa yerleştirilen soruların tarihi olayın hatırlanmasını hedeflemesi özellikle önemsenmelidir. Çalışmanın tamamlayıcı dokümanları olarak dönemin gazetelerinden ulusal-“Cumhuriyet Gazetesi” ve yerel gazete-“Karabük Postası” seçilmiştir. İki gazetenin tercihi, dönemin etkili yerel ve ulusal yayınlarından ikisi olmasıdır. Çalışmada gazetelerin kullanılması, tanıklığın dışardan bir gözle yapıma kaygısından beslenmiştir. Ayrıca bağlamı güçlendirmesi

için üç gazeteciyle görüşmeler yapılmıştır. Bu metodolojik refleks, Bourdieu'nun (2010) sosyoloji ile gazeteciliği yakınlaştıran analizinden ilham almıştır. Gazeteci, sorduğu sorularla rahatsızlık yaratır ve toplumsal gerçekliğin arkasındaki hikayeyi anlatır. Dolayısıyla gazetecinin tanıklığı, aynı zamanda sahnenin arkasına da tanıklık anlamına gelmektedir. Ayrıca sözlü tarihi tamamlayıcı araçlar olarak Özçelik-İş Sendikası'nın kapatılmaya karşı hazırladığı rapor/kitapçık ve döneme ait evraklar kullanılmıştır. Son olarak kullanılan bir başka destekleyici dokümanlarsa döneme ait (1989-1995) TBMM tutanakları ve Bakanlar Kurulu Kararları olmuştur. Böylece Nora (2022)'nin hafıza mekanlarının analizinde arşiv kayıtlarının ne denli önemli olduğu gözetilerek çalışma tamamlanmıştır. Kuşkusuz bunu yaparken Karabük'te işçi sınıfı oluşumunun temel kaynaklarını ve deneyimlerini ele alma gibi bir kaygı güdülmemiştir. Karabük işçi tarihi deneyiminde ortaya çıkan bu alanın, fabrikanın yarattığı mekanla kurduğu ilişkinin tersine dönerek mekanın fabrikayı ve işçi sınıfının geleceğini belirlediği bir noktaya evrildiği iddiasını taşımaktadır. Çalışmada örneklem grubu Karabük özelinde seçilmiştir. Çalışmada 7 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve elde edilen bulgular sözlü tarih yaklaşımının kullandığı yol izlediği kapsamında dokümanlarla ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Görüşmelerden üçü katılımcıların işyerlerinde, iki görüşme evde, bir görüşme ise kafede gerçekleşmiş, her bir görüşme ortalama 1-2 saat sürmüştür. Çalışmanın etik kurul izni Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler araştırmaları Etik Kurulundan 18.01.2022 tarihinde 49.nolu kararla oybirliğiyle çıkmıştır.

Karabük Nasıl Bir Kent?

İşçilerin sınıf içindeki konumları, iş ve iş dışı yaşamın ortak ilişkisine göre şekillenir. Kültürel pratikler ve tercihler gündelik hayatta anlamını bulurlar. İşçilerin kapitalist toplum çalışma ve gündelik hayatlarında nasıl bir yaşam sürdükleri, şehirlerin oluşumu, mübadele ilişkileri, işçiliğin yeniden üretimi toprakla kurulan ilişki konut ve çalışma alanlarının nasıl ayrıştığı gibi temel göstergeler, işçi sınıfı oluşumu ve varlığı açısından bize önemli bilgiler vermektedir (Bakioğlu, 2022:66). Bir kentin ya da yerleşim yerinin insanlar tarafından yurt edinilmesi şehirle insanlar arasında görünmez bağlar kurulmasına sebep olmaktadır. Bu bağlar insanların kimlik kazanmalarını, şehirde edindikleri hatıraları içselleştirerek kendilerini bir toplumsal cemaatin parçası olarak konumlandırmalarını sağlamaktadır (Mills, 2014: 28). Karabük'ün 1937 yılında tarih sahnesine çıkışıyla birlikte böyle bir kimlik inşasına sahne olduğunu söylemek mümkündür. 3 Nisan 1937 tarihinde temelleri atılan Demir Çelik Fabrikası, 1941 yılına gelindiğinde Karabük'ün nüfusunun arttığı ve göçmenlerden örülü bir işçi şehrine dönüştüğü görülmektedir (Kalyoncu, 2007: 41). Karabük, bölgedeki tarihi eski diğer kent merkezlerine göre daha hızlı gelişmiş ve kısa sürede modern bir kent haline evrilmiştir (Yazıcı, 1992: 90). Karabük'te halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belediye kurulması talep edilmiş, 22 Aralık 1938'de

yayımlanan kararlar 11 kişiden oluşan belediye teşkilatı da hizmete başlamıştır (Sarıköse, 2020: 64). Demografik yapının hızlı değişimi haliyle şehirleşmeyi de hızlandırmıştır. Kentleşme demek yaşanan çevrenin düzenlenmesi dolayısıyla da bir bellek inşası demektir, bir toplum inşası demektir. Halbwachs (2019) her türlü kolektif belleğin mekânsal çerçevede vuku bulduğunu dile getirmiştir. Karabük de bu tespitten muaf değildir.

Kentleşme 1950'li yıllar boyunca da devam etmiştir. Bu süreçte inşa edilen konutlar da fabrika çalışanlarının mesleki konumlarına göre yani "statü"lerine göre çeşitlilik arz etmektedir. Ancak genel olarak çalışanların konforu düşünülmüş, evlerin bahçeli olmasına dikkat edilmiştir. Bu süreçte inşa edilen Yüzevler, Dereevler, Çamlık Evleri, Memur Evleri, Müdür Evleri, Genel Müdür Evleri, Bekar Lojmanları, Kübana Evleri çalışanların ve ailelerinin iskân ihtiyacını karşılamak adına inşa edilmiş konut projelerindedir (Kalyoncu, 2007). Şehrin en kalabalık mahallesi olarak kabul edilen 5000 Evler mahallesi de 1969 yılında kooperatifleşme yoluyla inşasına başlanan önemli bir şehirleşme adımı olarak kabul edilmektedir (Kalyoncu, 2007: 100). Şehrin büyümesi 1960'lı yıllar boyunca da sürmüştür. Bu yıllarda haddehaneler de üretime daha hızlı dahil olmaya başlamıştır (Sarıköse, 2020: 70). 1940 yılının başında Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nin çekici özelliği devlet teşebbüsü olmasıdır. İşletmede çalışan sayısı 1968 – 86 yılları arasında 10000 üstüneyken ve en yüksek olduğu 1983 yılında 13,269'a kadar yükselmiştir. 1986 yılından itibaren çalışan sayısı azalmaya başlamıştır. 1994 yılında ise sayı 5,000'ler civarına düşmüştür (Yazıcı, 1992 :94-96).

Toplumsal Bellekte Bir Özne Olarak İşçi ve Çalışma

"Yaşamak için çalışmak zorundaysak, savaşımadan ölmeyeceğiz" Lyon Dokuma İşçileri, 1831

1931'in baharında, Florence Reece adlı Kentuckyli bir kadın, neredeyse yirmi yıl önce on iki yaşındayken yazdığı bir şarkıyı tekrardan yazmaya girişti. Şarkının ilk hali madenci olan babasının katıldığı bir grev üzerine yazılmıştı. Şarkı, hiçbir şeyden çekinmeden kafa tutuyor, ismi ve nakaratıyla "Kimin Tarafındasın? (Which Side Are You On?)" diye soruyordu. Yeni bir grev başlamıştı. Reece bu yeni kavga için uyarlıyordu şarkısını. Yalnız bu sefer grevde mücadele veren kişi kocasıydı. "Kimin Tarafındasın?" işçi hareketinin vazgeçilmez bir marşı oldu. Alan Lomox 1937'de şarkıyı Reece'in sesinden kaydetti (Scranton, 2019:63). Dünya işçi tarihinde grevler ve grevlerin oluşturduğu sosyal etkiler önemli bir yer tutmaktadır. İşçilerin sınıfsal yapılarını korumalarında, örgütlü hareket etmelerinde, işle bağlarını yeniden güncellemelerinde ve kapitalist sermaye karşısında direniş hattı çizmelerinde grevlerin aktif bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'de benzer bir grev ve direniş tarihinin yer aldığı söylemek mümkündür. Bu tarihi yapan eylemler,

pratikler, tutumlar, hareketlilikler gibi birçok unsur, işçi belleğinin oluşmasında ve geleceğe taşınmasında da önemli bir rol üstlenir. Belleğin bir başka özelliği ise işçi sınıfının kuşaklararası bağlantılarını sağlamada araçsallaştırılmasının söz konusu olmasıdır. Bu araçsallık, aynı zamanda belleğin işçi sınıfının tarihsel pratiklerini kapsayacak şekilde inşa edilmesini kapsamaktadır.

Türkiye’de işçi belleğinin tarihsel serüvenine bakıldığında 1960’lı ve 1970’li yıllardaki çalışmaların işçilerin sosyal hareketler içindeki rollerini ve onların örgütlenme biçimlerine odaklanmıştı. Bu tarihlerden öncesine bakıldığında daha çok bu belleğin amatör araştırmacılar tarafından kayıt altına alındığı görülmektedir (Erişçi, 1951; Sülker, 1955; Sencer, 1969; Şnurov ve Rozaliyev, 1970; Şnurov, 1973; Rozaliyev, 1978; Çetinkaya, 2014; Toprak, 2016; Erman ve Özaloğlu, 2017; Şnurov, 2021;). 1980’li yıllar işçi belleğinde başka dönüm noktalarını da içermektedir. 1980’li yılların temel gündemi devletin küçülmesidir. Bakioğlu (2022:68) bu dönemin belirleyici iki temasının olduğuna dikkat çekmiştir. Bunlardan birisi özelleştirme diğeri ise kapatmadır. Her iki uygulama Turgut Özal’ın başlattığı liberalleşme çalışmalarıyla Türkiye ekonomisinin neoliberalizme entegre olma sürecinin tamamlayıcı aparatları olmuştur. 1980’li yıllara gelindiğinde dünyada farklı ekonomik yaklaşımlar yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle Batılı devletler küreselleşmenin etkisiyle liberal ekonomik politikaları benimsemeye başlamışlar, bunun sonucunda da özelleştirme programını tatbik etmişleridir (Ersöz vd., 2011).

Saad-Filho (2011) neoliberalizmin günümüz kapitalizmin varoluş biçimi olduğuna dikkat çekmektedir. Bu süreç, aynı zamanda “Amerikan hegemonyasının ve onun meşulaştırıcı kaynaklarının” (Poyraz, 2020:61) yaygınlaşmasını temsil etmektedir. Bu yaygın etkinin kurumsal aktörleri olarak Dünya Ticaret Örgütü(WTO), Dünya Bankası(WBG) ve Uluslararası Para Fonu(IMF) ön plana çıkmıştır. Türkiye’deki özelleştirme süreçlerinin de temel aktörleri olarak ön plana çıkan bu kurumlar, gelişmekte olan ülkeleri kendi “sermaye projesi ve iktidar yapıları” (Öngen, 2004; Clarke, 2005) ve “sınırsız sömürü ütopyası” (Bourdieu, 1998) içinde eritmektedir. Devlet müdahalesinden bağımsız piyasa ütopyasını yaratmayı hedeflese de özelleştirme süreçleri neoliberalizmin pratikte baskıcı, zorlayıcı ve cezalandırıcı bir devlet müdahalesini ihtiyaç olarak gündeme getirdiği (Brenner and Theodore, 2002:352) görülmektedir. “Neoliberal Leviathan” (Wacquant, 2012:74) olarak devletin müdahaleci ve baskıcı yönünü Türkiye işçi belleğinde 1989-1994 yılları arasında gerçekleşen grev ve direniş eylemlerinde izini sürmek mümkündür. Bu çalışmanın odağına yerleştirilen 8 Kasım 1994 tarihindeki dört saatlik eylem de Karabük Demir Çelik İşletmeleri’nin özelleştirilmesi sürecinde karşımıza çıkan neoliberal duraklardan birisidir.

Kaynak: Cumhuriyet, 5.05.1989

Karabük'teki 8 Kasım eylemlerine giden yol izleği 8 Aralık 1988'da başlamış, Nisan-1989'da yoğunlaşarak devam etmiştir. Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası ile yapılan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamamasından sonra grev kararı alınmıştır. Anlaşmazlık sadece ücretlerle ilişkili değil, işçilerin sosyal haklarına ve örgütlenmelerine dönük maddelerde de yaşanmıştır. Ancak grev kararının uygulanması "milli güvenlik tehdidi"(Çelik, 2008) gerekçesiyle 21.3.1989 tarihli (13874 sayı) Bakanlar Kurulu kararıyla grev 60 gün süreyle ertelenmiştir. Boratav (2016:175) 1989 baharında "işçi sınıfı tabanından başlayan bir direnme dalgasını izleyen hareketlenmelerin grevleri artırdığına değinirken, grev erteleme uygulamalarının da yaygınlaştığı bir dönem olduğuna değinmektedir. Çelik-İş erteleme kararının iptal edilmesi için Danıştay'da (29.3.1989) dava açmıştır. Dava devam ederken işyerleri dahil hem Karabük hem de İskenderun'da halkın katılımıyla kamuoyu desteği için farklı eylem türleri geliştirilmiştir. 12.4.1989'da 2.kez yapılan hak mitingi ve 13.4.2019 tarihinde yapılan oturma eylemi bunlardan birkaçıdır (Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 1989).

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi Dijital Arşiv (22.03.1989)

Karar Sayısı : 89/13874

Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü ile Karabük Müessese Müdürlüğü, İskenderun Müessese Müdürlüğü ve bağlı işyerlerinde Bağımsız Çelik İş Sendikası tarafından alınmış bulunan grev kararı ile aynı iş yerlerinde Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası tarafından alınmış bulunan lokavt kararının, milli güvenliğimiz bakımından, 22/3/1989 günü saat 07.00'den itibaren 60 gün süre ile ertelenmesi; 5/5/1983 tarihli ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 33 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 21/3/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

Kaynak: Resmi Gazete Dijital Arşivi (22.3.1989)

14 Nisan 1989'da Türkiye'deki işçi hareketlerinin yoğunluğu ve özelleştirme karşılığı temelinde ortaya çıkan kamuoyu desteği ve sonrasında Çelik-İş'in Danıştay'a açtığı davanın da kazanılması eylemlerin daha yoğun bir şekilde sürmesine kaynaklık etmiştir. Bakanlar Kurulu kararıyla grev erteleme kararının kaldırılmasıyla Karabük ve İskenderun'da grevler yeniden başladı.

18 Nisan 1989 — Sayı : 20143

RESMÎ GAZETE

Sayfa : 3

Karar Sayısı : 89/14005

Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü ile Karabük Müessese Müdürlüğü, İskenderun Müessese Müdürlüğü ve bağlı işyerlerinde Bağımsız Çelik İş Sendikası tarafından alınmış bulunan grev kararı ile aynı işyerlerinde Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası tarafından alınmış bulunan lokavt kararının 22/3/1989 günü saat 07.00'den itibaren 60 gün süre ile ertelenmesine ilişkin 21/3/1989 tarihli ve 89/13874 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının, 18/4/1989 günü saat 07.00'den itibaren yürürlükten kaldırılması; 5/5/1983 tarihli ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 33 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 14/4/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

Kaynak: Resmî Gazete, 18.4.1989

Grev erteleme kararının kalkmasından sonra Çelik-iş Sendikası işverene 6 günlük yasal bildirim süresinin ardından 4-6 günlük bir görüşme süresi daha tanıyacağını bu sürede de anlaşma sağlanamazsa İskenderun ve Karabük'te grevin yeniden başlayacağı belirtildi (Cumhuriyet, 17.4.1989). Sendika ile bakanlık arasındaki görüşmelerde Demir Çelik işçilerinin saat ücretlerine birinci yıl 2670 lire, ikinci yıl da %10 oranında zam talep edildi. Karabük ve İskenderun Demir Çelik

İşletmeleri'nde çalışan yaklaşık 24 bin işçi anlaşma sağlanamadığı takdirde 4 mayısta greve gitme kararı oluştu. Aynı zaman aralığı içerisinde işçilere kamuoyu desteğinin de olduğu görülmektedir. Karabük'te esnaf işçilere yaptığı satışlarda vadeli işlem yaparken, gece vardiyasına giden işçilerden de ücret almamaktadır. Büyük greve gelinceye kadar işçilerin pasif direnişlerinin yemek yememe, servis otobüslerine binmeme, sakal bırakma, işi yavaşlatma (Cumhuriyet, 21.04.1989), toplu viziteye çıkmak şeklinde farklı biçimlerde 45 günden beri de sürdüğü görülmektedir (Cumhuriyet, 20.4.1989). Kuşkusuz bu dönemin en belirgin özelliklerinden birisi neo-liberal politikalar ekseninde Özal hükümetlerinin işçi haklarına karşıt model konusunda ısrarcı olmaları ve bu ısrarın işçilerle yapılacak her türlü anlaşma zeminini de engelleyici olduğu görülmektedir (Ketenci, 1989).

Kaynak: Cumhuriyet Dijital Arşiv, 5.05.1989

Çelik-İş ile hükümet arasındaki son görüşmelerde saat ücretlerine zam yapılmaması ve sosyal yardım taleplerine yanıt gelmemesi 4 Mayıs 1989 günü Karabük, İskenderun ve bağlı işyerlerinde grevin başlamasına kaynaklık etti. Dönemin Çelik-İş Sendikası başkanı Metin Türker "grevin tek sorumlusunun hükümet ve MESS (Türkiye Metal Sanayicileri Derneği)" olduğunu, "refah getirecek bir sözleşme imzalanıncaya kadar grevin devam edeceği"ne vurgu yapmıştır (Cumhuriyet, 5.5.1989). Türker, aynı konuşma sırasında bir "işçi belleğine" ait olmağlığı bakımından süreci şu şekilde özetlediği görülmektedir:

"8 Aralık'tan beri bize gerek MESS gerekse hükümet yetkilileri sıcak bir yaklaşımda bulunmamışlardır. Son günkü yaklaşımlarını da daha önce göstermiş olsalardı bu grev olmaz, anlaşma sağlanırdı. Türk-İş'in tavrı da anlaşmaya sekte vurdu."

Demir-Çelik'te anlaşma umudu

İskenderun ve Karabük fabrikalarında yarın başlaması gereken grev öncesinde çözüm umudu belirdi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut ve Devlet Bakanı İhsan Çelebi ile görüşen Çelik-İş Başkanı Metin Türker, "Çok olumlu bir görüşme oldu. Büyük bir yumuşama var. Özellikle Bakan Çelebi yumuşamayı artırıcı bir yaklaşım getirdi. MESS'e karşılaştığımızda çok iyi bir yaklaşım gördük" dedi. Türker bugün de Devlet Bakanı Cemil Çiçek ile görüşecek.

ANKARA (AA) — İskenderun ve Karabük Demir-Çelik fabrikalarındaki greve iki günden daha az bir süre kala, uyumsuzluğun çözümlenmesi umudu belirdi. Dün öğleden sonra Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut ile görüşen Çelik-İş Genel Başkanı Metin Türker, saat 22.00'de de Demir-Çelik'ten sorumlu Devlet Bakanı İhsan Çelebi ve Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürü Seneker İmre'le bir araya geldi. Çelik-İş Sendikası Genel Sekreteri Abdul-

lah Kaplan ve Genel Mali Sekreter Ferihsun Taankut'un da katıldığı görüşme, bir buçuk saat sürdü. Çelik-İş Genel Başkanı Metin Türker, görüşmeden sonra şunları söyledi: "Büyük bir yumuşama var. Özellikle Devlet Bakanı Çelebi yumuşamayı artırıcı bir yaklaşım getirdi. Verimliliği artırıcı bir sistemle, baktığımızı mutlaka vermek istiyoruz. Sizin önerilerinizi alalım, ona göre biz de bir hesap yapalım" dedi. Bu gece hesap yapacaklar.

Biz de MESS'e önerdiğimiz 2500 artı 605 liralık teklifimizi 100 lira daha düşürerek belli bir rakama geldik." Türker, "Genel anlamda bir yumuşama var mı?" şeklindeki soruya, "Evet, bir yumuşama var" cevabını verdi. Türker, şöyle konuştu: "MESS'le karşılaştığımızda çok iyi bir yaklaşım gördük. Sayın bakan, gayet yumuşak ve olumlu bakıyorlar. Şayet İhsan Çelebi soruları daha incecik konuşsaydı (Ankara, 5. 13. 89. 15de)

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 3.5.1989

19 Mayıs 1989 tarihinde sendika başkanı Metin Türker'in "bütün dünya işçilere sesleniyorum Demir-Çelik işçisinin sesini, açlığını duyurmak için ölüm orucuna gidiyorum" söylemi, 137 gün süren bir grev ve ona eşlik eden eylemlerin önemli dönemeçlerinden birisi olmuştur.

Demir-Çelik grevi 117. gününü doldurdu

'Umut turları' kesildi

ANKARA (AA) — İskenderun ve Karabük Demir-Çelik fabrikalarında 117. gününü dolduran grevi sona erdirmek için bir günlük arandan sonra yeniden bir araya gelen Çelik-İş ve MESS yöneticileri arasındaki görüşme, bir anlaşma sağlanamaması üzerine kesildi. Taraflar, birbirlerini grevi uzatmak istemekle suçladılar.

Ankara Şeker Fabrikaları sosyal tesislerinde dün yeniden masaya oturan taraflar, iki saat süreyle görüştiler. Görüşmeler sırasında MESS, geçen hafta verdiği 3 ücret teklifinde bir değişiklik yapmadı. Çelik-İş de en düşük saat ücretinin 2 bin 6 lira olmasını öngören teklifinde direndi. Bu gelişme üzerine saat 17.00'de görüşmeler kesildi.

Eylem günleri

Öte yandan MESS tarafından dağıtılan açıklamada Çelik-İş'in çıplak ücretlere yüzde 299 zam istediği ve bunun da müesseseyi yüzde 353 yük getireceği bildirildi.

Açıklamada, şu görüşlere yer verildi:

"Bu tekliflerden de anlaşılacağı üzere Çelik-İş Sendikası'nın grevi çözüme niyeti yoktur. Ne işçilerimizi, ne ekmeç yetkileri müesseseyi, ne de milli menfaatlerimizi düşünmeden sorumsuzca grevi sürdürmek istemektedirler. Bugün yapılan görüşmelerde yeni bir teklif getirmeyen, hatta eski teklifine haveler yapan Çelik-İş Sendikası'na grevi sona erdirmeye niyetinin olmadığı bir kere daha ortaya çıkmıştır."

Çelik-İş Genel Başkanı Metin Türker ise MESS'in sosyal yardımlarda teklif ettiği paket öneriyi kabul ettiklerini, birinci yıl için 4 taksit şeklinde ödemesini kararlaştırdıklarını bildiren MESS'in grevdeki işçilerden kesinti yapmak için taksitlendirmeye dönmelerine karşı çıktığını söyledi.

MESS'in ücret zammına ilişkin verdiği 3 teklifin primi dondurarak ücreti arttırmaya yönelik olduğunu kaydeden Türker, "MESS, verdiği teklifleri Çelik-İş'e dikte ettirmek istiyor. Aslında MESS, istediğimiz ücret zammını verebilir. Ama kendi işyerindeki işçilere de tesir eder diye çelik işçisine 3 kuruş fazla vermek istemiyor" dedi.

Kaynak: Cumhuriyet, 29.08.1989

137 günlük grev, hem İskenderun ve Karabük hakkı hem de Türkiye'nin dört bir tarafındaki işçiler tarafından desteklendi. Türk-İş o tarihte bağımsız bir sendika olan Çelik-İş'in bu grevini Karabük ve İskenderun'da düzenlediği mitinglerle destekledi. Geçim kaygısı ve ekmeç mücadelesi bu insanları birleştirdi. 29 Ağustos 1989 günü Karabük'te düzenlenen mitingde işçilerin bir bölümü üstlerini çıkartmışlardı. Gösteriler sırasında taşınan dikkat çekici pankartlardan ikisi "Ekmeç yok, barış da yok" ve "Biz tüketemsek hiç üretemeyiz" (Çağlav ve Koç, 1989:406). 8 Kasım'a uzanan yolun izleği böylece ortaya çıkmış olur.

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 19.5.1989

Bu süreçte sadece işçiler ve sendikalar değil, halk ve esnaf da eylemlere destek vermiştir. Grev sürecinde TDÇİ (Türkiye Demir Çelik İşletmeleri), MESS'in yetkisini alarak hükümetlere görüşmelere kendisini devam etme kararı verdi. Buna karşılık MESS yönetimi de TDÇİ'yi üyelikten çıkarma kararı aldı. 137 gün boyunca süren görüşmeler sonunda 17.9.1989 tarihinde anlaşma sağlandığı ve işçilerin 18 Eylül'de işbaşı yaptıkları görülmektedir. Karabük ve İskenderun çelik işçileri grev sonucunda %359 zam almışlardır (ÖzÇelik-İş, 2023).³

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 17.09.1989-18.09.1989

³ TDÇİ ile Çelik-İş arasında yapılan görüşmelerde anlaşma sağlanan noktalar şu şekilde sıralanabilir: Üretim pirimi, yakacak yardımı, çocuk parası, eğitim parası, sosyal yardım paketi (izin, yakacak nakli, giyim, bayram, aile, taşıma, yıllık 3 gün mazeret izni paraları karşılığında para desteği).

Eylül-1989 yılında kazanımlara bir süre devam eden işletme, 5 Nisan 1994 yılında Tansu Çiller tarafından devletin küçülmesi yönelik programları uygulamaya devam etmiş ve bu programa Karabük DÇİ dahil birçok KİT'in özelleştirme kararının alınmasıyla yeni bir krizle karşılaştı. Bu tarih Türkiye'de Özal'dan devralınan neoliberal politikaların özelleştirmeyi merkeze koyan ekonomik programlarla sürdürüleceğini tescilledi. Kararları takip eden günlerde (Cumhuriyet, 9.04.1994) Karabük Demir Çelik Fabrikası'nda çalışan 20 bin çalışanın işten çıkarılması gündeme geldi. Bu gündemi 1989 grevleri sonrasında fabrikanın modernize edilmesi için İtalyan hükümetinden alınan 45 milyon dolar kredinin kullanılması için de özelleştirmenin tamamlanması gerekliliği vurgusu besledi.

Karabük teknolojik açıdan yenilenirse kâra geçer

Metalürji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi bünyesindeki Demir-Çelik Komisyonu 'Karabük Demir-Çelik Raporu' hazırladı

İstanbul Haber Servisi - TMMOB Metalürji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Karabük Demir-Çelik Komisyonu'nun, 100-120 milyon dolarlık bir yatırım teknoloji açısından yeterli değilse, karabükte üretimde kullanılan teknolojiyi yenilemesi için de özelleştirmenin tamamlanması gerekliliği vurgusu besledi.

İstanbul Şubesi bünyesindeki Demir-Çelik Komisyonu tarafından hazırlanan "Karabük Demir-Çelik Raporu" - İstanbul Tarihleri Odası'nda düzenlenen bir basın toplantısında açıklanan Yatırım kararı şöyle:

Çamaştırılmış Küçük İle Demir-Çelik Komisyonu Başkanı Mehmet Erk tarafından basın açıklaması yapıldı. "Karabük, ama detaylı bir çalışmayla Karabük'ün kara geçeceğini inanıyoruz" dediği Küçük, en ağır demir-çelik yatırımlarını ilke ekonomisinin önceliği bir atamadan, odaya çağırarak temsil ettiği andaki halıyla bile en az bir on beş yıl daha, endüstriyel ömrü doldurmuş silyeli Demir-çelik yatırımlarının tümünü ortadan" dedi.

Yada, kamu kesimince gerçekleştirildiği ve bu kesimince gerçekleştirildiği. "Bunun, ekonomik küçülmeye yönelik olduğu düşünülmektedir. Üretimde kullanılan teknolojiyi yenilemesi için de özelleştirmenin tamamlanması gerekliliği vurgusu besledi."

Küçük, hükümetin "liberalizm politikaları"yla ilke ekonomisini desteklemeye çalışması sonucunda ve "liberalizmle" ilgili olarak, alanda ekonomiyi daha hızlı hale getirebileceğini savundu.

SHP çüzümü arıyor

Bu arada SHP, Karabük açığı, kapattırma dışında bir seçenek bulamaması nedeniyle, Karabük'ün SHP lideri Murat Karayalçın'ın partisi olarak bu konuda bir çalışma başlatılmaması yönünde, Ankara Milletvekili Mehmet Sarıoğlu'nun çağrısıyla, "Hiç kimsenin Karabük için genel konuşması, MYK üyesi, yöneticiden farkıyla ilgili konuşması gerek yok" kararı aldı.

SHP, Karabük konusunda farklı bir görüşün ortaya çıkması için, Karabük ile sınırların ve parti yöneticilerinin olmasına bir komisyon, Karabük için "fotoğraf çekilcek" ve "kararlılık"ın, kararlaştırılması, kararın, değerlendirilmesi ne olur" şeklinde yeni arayacak.

Memordan telgraflı protesto

Akkari İşyerlerinde Çalışan Sivil Memurlar Sendikası'nın (ASİMSEN) bağlı memurlar, dün Çarşamba'da Silivriye'de Demirel'e telgraf yazarak, "Kamusal Çalışanlar Sendikası Yasa Tasarısı'nın kapama dışında bırakılmaması için üyelerimiz, üyelerimiz için odaya görüşmelerini istiyoruz. Teşekkür ederiz. Demirel'e telgraf ve mektup göndermek üzere Kurumunca Postanesi önüne geldik. Postane önünde ASİMSEN İstanbul Şube Yürütücülerini Nevzat Karayalçın tarafından okunan mektupla, "Kamusal Çalışanlar Sendikası Yasa Tasarısı'nın 45. maddesinde" ve "Hükümetin Türk Silahlı Kuvvetleri'ne vermiş olduğu emirlerle ilgili kararın uygulanması için standart bir uygulama olduğu vurgulanarak "Sizden önceki TBMM'nin kabul ettiği emirler, bir daha görüşülmesi üzere TBMM'ye gönderilmeli ve bizleri için alacak şekilde düzenlenmesi için emrediniz" dedi. Bu arada postane önünde bulunan emniyet görevlileri, memurların tepki halindeki telgraf çekmelerini engelledi. Nevzat Karayalçın memurlar adına yazılmış bir telgraf çekti. (Fotoğraf: HATİCE YÜNER)

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 20.04.1994

Modernizasyon sürecinin meşru zemini için hükümet tarafından bazı raporlar hazırlatıldığı görülmektedir. TMMOB Metalürji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi tarafından hazırlanan "Karabük Demir-Çelik Raporu"nda fabrikasının zarar etmesi teknolojik yetersizliğe ve üretimde özkaynakların kullanılmamasına bağlanmıştır. Dönemin SHP başkanı Murat Karayalçın, Özçelik-İş Sendikası⁴ ile uzmanlar ve parti yöneticilerden oluşan bir komisyonla

⁴ Demir Çelik Fabrikası'nda 19.06.1950 tarihinde Demir Çelik Ağır Sanayi İşçileri Sendikası ve 1951 yılında ise Karabük Demir Çelik İşçileri Sendikası adıyla başka bir sendika kurulur. 1954 yılına kadar iki sendika arasındaki mücadele devam eder ve işverenler bu durumdan yararlanır. Çelik-İş (Çelik Sanayii İşçileri Sendikası) 17.11.1965 tarihinde kurulur. 4.12.1966 tarihinde Çelik-İş Türk-İş'e üye olma kararı alır. 17.10.1971 tarihinde sendika, Türk-İş'e bağlı Türkiye Metal İş Federasyonu'na üye olur. 17.10.1990 tarihinde üç sendikaların genel başkanları Çelik-İş ve Özdemir-İş Sendikalarının Otomobil-İş Sendikasına katılması, yeni

Karabük'ün “fotoğrafını çekmeyi” hedeflemiş ve fabrikasının “kurtarılabilir mi, kurtarılabilirse nasıl kurtarılır, özelleştirilirse ne olur” sorularına alternatif çözümler aradığı görülmektedir. Ancak sendikanın da öncülüğünde kentte 24.04.1994 tarihinde tüm halkın katılımıyla “Fabrikalar Kapatılmaz, Karabük Karartılmaz” adıyla bir miting düzenlemiştir (Cumhuriyet, 24.4.1994). Bu mitingle sonraki eylemlere de örnek olması bakımından dikkat çekici bir özellik Karabük'ün topyekün örgütlü hareket etmeye başlaması olmuştur. Bu mitingin dikkat çeken pankartlar 1988'yılında başlayan 5 yıllık zamanın bir özeti gibidir: *Anabırdan vazgeçtik, fabrikadan vazgeçmeyiz; birileri gidecek, bacalar tütecek; Demir-Çelik'in kapatılması Karabük için ölümdür. Ölümle uzlaşma olmaz. Ölümle kurulan bu ilişkiselliğin sendika başkanı Türker'in “ölümde uzlaşma olmaz. Şayet ölüm varsa kaderde Ankara'nın dört bir yanında çiçekler açacak, ateşler yanacak, ama bacalar tütecek”* söyleminden üretilmiştir (Cumhuriyet, 24.4.1994).

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 25.4.1994

tüzük ve Hak-İş üyeliği kabul edilir. 23 Ekim'de Özdemir-İş Sendikası birleşme çalışmalarından çekilir. Birleşme çalışmalarında Çelik-İş ile Otomobil-İş arasında devam edilmesi kararı alınır. 17.01.1991'de Çelik-İş Sendikası 22.2.1991 tarihinde yaptığı genel kurul toplantısıyla Özdemir-İş Sendikası'na katılma kararı alır. Özdemir-İş Sendikası ise 23-24.2.1991 tarihinde yaptığı genel kurulda katılımı kabul etti ve Özdemir-İş Sendikası unvanını değiştirerek Özçelik-İş Sendikası olduğuna karar verir. 22-23-24 Şubat 1991 tarihinde Çelik-İş kendini fes edip Özdemir-İş Sendikasıyla yoluna devam etme kararı alır (<https://ozceliklis.org/tarihcemiz/>).

Süreci takip eden eylemlerde en etkili eylemin 8 Kasım 1994 tarihinde yapıldığı görülmektedir. Kentte Nisan-1994'ten itibaren örgütlü hareket etmenin somut bir adımı olarak görülebilecek sivil toplum örgütlerinden 30 kişilik bir kent meclisi kurulmuştur. Meclisin en önemli özelliği eylemleri örgütlemesi ve yönetmesi olmuştur. Demir Çelik İşletmesi'nin özelleştirilmesine karşı kentte farklı türde eylemler yapılmıştır. Özçelik-İş Sendikası'nın dönemin hükümetinin duyarsızlığına karşı kullandığı en temel argüman işletmeye talip olduklarını açıklamasıdır. Kuşkusuz bu talep Türk sendikacılık tarihi açısından dikkat çekici bir eşiktir. Kasım 1994'e kadar süren eylemlerin sonucunda iktidarın fabrikayı kapatma kararı 3 yıl ertelenmişti. Ancak kurum Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 30.12.1994 tarih ve 94/16 sayılı kararıyla özelleştirme kapsamına alındı ve karar 3.1.1995 tarihli 22160 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. İşletme 13.1.1995 tarihinde yeni bir şirkete dönüşerek "Karabük Demir Çelik Fabrikaları A.Ş." ismini almıştır. Sendika ilerleyen -tarihlerde yeni bir adım atarak 7-14 Temmuz 1995 tarihlerinde sembolik bir ücretle fabrika hisselerini işçilerin ve bölge halkının almasını sağlamıştır. Sendika başkanı Metin Türker, fabrikanın işçiye ve halka satılmasına ilişkin sorular karşısında şu yanıtı vermiştir: "Bu bir özelleştirme değildir. Karabük işçisi ve halkı ile fabrikasına sahip çıkmıştır" (Özçelik İş Sendikası, 2023).

Sayfa : 24

RESMÎ GAZETE

3 Ocak 1995 — Sayı : 22160

Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığından :**Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı****Tarih** : 30/12/1994**Karar No** : 94/16**Konu** : Karabük Demir Çelik Fabrikaları Müessesesi'nin Özelleştirme Kapsamına ve Programına Alınarak Devri.

5 Nisan 1994 tarihli Ekonomik Önlemler Uygulama Planında belirtildiği üzere Kamu İktisadi Teşebbüslerine ilişkin olarak büyük borç yükü, aşırı istihdam, yüksek maliyetli üretim ve teknolojik gerilikten dolayı özelleştirilmelerine imkan bulunmayan tesislerin kapatılacağı belirtilmiş ve bu çerçevede Karabük Demir Çelik Fabrikaları Müessesesi'nin (Kuruluş) de görevini tamamlamış, ekonomik ve teknolojik ömrünü doldurmuş ve eskiyen teknoloji ile rekabet edebilirliği kalmamış olması dikkate alınarak özelleştirilemediği takdirde bu kuruluşun üretiminin yıl sonunda durdurulacağı, ancak sözkonusu Planda işçilerin isterlerse tesisleri yıl sonuna kadar devir alabilecekleri kararlaştırılmıştır.

Bilahare, oluşturulan bir müteşebbis heyet, Kuruluşun çalışanları, Karabük'de yerleşik ve faaliyet gösteren esnaf, tüccar ve sanayiciler ile yöre halkının katılımı ile teşekkül ettirilecek bir şirketçe, Kuruluş'u devir almak isteklerini bildirmiştir.

Kaynak: Resmî Gazete, 3.1.1995

Sürecin tarihsel akışı içinde altı çizilmesi gereken nokta 8 Kasım 1994 günü ortaya konulan eylemlerdir. *5 Nisan 1994 Kararları*'na tepki olarak Karabük'te 4 saatlik bir genel grev gerçekleşmiştir. Karabük'te hayatı durdurma eylemi, 1990 sonunda Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda yapılan grevde ve *Büyük Madenci Yürüyüşü*'nde yaşanan (7-8 Ocak 1991) karşımıza çıkan bütünleşmenin (Bakioğlu, 2022) farklı bir yansımasıdır. Türkiye geneline bakıldığında 5 Nisan 1994 yılında alınan kararlarla Türkiye Taş Kömürü ve Demir Çelik İşletmeleri'nin kapatılması öngörüsü, Zonguldak ve Karabük'ün dahil olduğu çevreyi Türkiye'deki işçi hareketlerinde özgün konuma getirmiştir. Kuşkusuz halkın yaptığı eylemin odağında neoliberalizm karşıtlığı değil, işsiz kalacak olmaya karşı tepkisellik vardır. Çünkü Karabük'ün tarihine bakıldığında DÇİ kurulduğu ilk günden bugüne bölgenin sosyal, kültürel ve demografik değişimlerin temel aktörü olmuştur. 8 Kasım 1994 eylemi halk ile işçi sınıfının bütünleşmesi açısından dikkat çekici bir örnektir (Koç, 1997). Karabük'ün 8 Kasım eylemini Türkiye'de o dönemde yaşanan işçi hareketlerinin içine sokmak gerekir. O dönem Türkiye'de gerçekleşen Bahar Eylemleri, hakları elinden alınmış bir işçi neslinin isyanı (Bakioğlu, 2022: 71) olarak düşünülmelidir.

Karabük'te Tarihe Tanıklıklar: 8 Kasım 1994

8 Kasım 1994 Öncesine Tanıklıklar

Çalışmanın bu bölümü iki alt başlıkta yapıldı. İlk olarak katılımcıların aktarımıyla daha önce tarihsel olarak sunulan 1989-1994 tarihleri aralığı tanıkların gözünden betimlenmiştir. Sonraki alt başlık ise özel bir aralık olduğu varsayılan 8 Kasım 1994'e tanıklar gözünden odaklanmıştır. Böylece her iki başlıktan hareketle sürecin kolektif bellekte bıraktığı izin sosyolojik modellemesi yapılmıştır. Bu bağlamda görüşmecilere olayların nasıl bir ortamda başladığı, kurumların ve sivil toplumun olaya nasıl dahil olduğu, resmi makamların olaylara bakış açısı, halkın her kesiminden insanın katılımıyla geniş kapsamlı bir tepkinin nasıl ortaya konulduğu ve günümüzde bu olayların toplumun hafızasında nasıl bir etki oluşturduğu soruları yönlendirilmiştir. Bu yolla bir "hafıza mekânı" olarak 8 Kasım 1994'ü besleyen toplumsal ve tarihsel kaynaklar analiz edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen en temel soru Demir-Çelik Fabrikası'nın özelleştirme sürecinin hikayesinin nasıl başladığı, ilerlediği ve sonuçlandığıyla ilişkilidir. Kuşkusuz sürecin başlangıç noktası "Bahar Eylemleri" olarak adlandırılan işçi hareketlerinin Türkiye'de birçok ilde başlattığı dalgadır. Çelik (1989:103) Bahar Eylemleri'ni kamu kesiminde çalışan işçilerin 1989 yılı mart, nisan ve mayıs aylarında yaptıkları protestolar olarak betimlemiştir. Türk-İş'e bağlı 26 sendikаны oluşturduğu Koordinasyon Kurulu'yla 3 kamu işveren sendikası arasında süren toplu sözleşmelerde ilerleme sağlanamayınca 600.000 kamu işçisi 3 ay boyunca

eylemler yapmıştır. Eylemler iş yavaşlatma, işi geç başlatma, toplu vizite, servis ve yemek boykotu, sakal boykotu, sessiz yürüyüş, iş bırakma, oturma, yolu trafiğe kapatma, toplu boşanma başvurusu gibi birçok eylemi içermiştir. Çelik, aynı çalışmasında 1989 Mart ayında başlayan eylemlerin 12 Eylül 1980'den sonra “büyük bir sessizliğe gömülen işçi hareketinin yeniden dirilişinin simgesi” olduğuna vurgu yapmaktadır. Eylemlerin sürdüğü dönemde 22 Mart 1989'da 24.000 işçinin katılacağı açıklanan İskenderun ve Karabük Demir Çelik grevleri de dönemin Özal hükümeti tarafından ertelenmişti. Bahar Eylemleri aynı zamanda dönemin neo-liberal politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Güvenç (2019:28) bu ilişkiyi kurarken “sermaye sınıfının sınırsız egemenliğini hayata geçirmek için ülkemizde başlattığı saldırılar” şeklinde tanımladığı dönemde Bahar Eylemleri'nin önemli bir dönemeç olduğunu ancak 1989 sonrasında “ikinci büyük sermaye saldırısı”nın devam ettiğine dikkat çekmiştir. Bahse konu bu dalga, Türkiye’de 24 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe giren kararla IMF'nin ve Dünya Bankası'nın “yapısal uyum politikalar” olarak tanımladığı neo-liberal müdahalelere (Boratav, 2015) atfı yapmaktadır.

Kaynak: Cumhuriyet, Dijital Arşiv, 25-26 Ocak 1980

Colas (2014:133) neoliberalizmi “küreselleşmenin ideolojisi” olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de uygulanan politikalarla sermayenin emek karşısında güçlendirilmesini amaçlayan politikalar aynı zamanda işçi hareketlerinin kalıcı bir şekilde bastırılmasını öngörüyordu (Öngen, 2011:178). 1980 yılındaki darbe, işçilerin bu gücünü 1989 yılındaki Bahar Eylemleri’ne kadar engellemiştir. Bu dönemde eylemleri başlatan durum, Boratav(2009) vurgusuyla devletin hantal ve rekabete kapalı oluş ilkesiyle başlayan kamunun daraltılması ve özelleştirilmelerin artması olmuştur. Bu sürecin bir ayağını temsil eden ve kente bütünlük geliştirdiği direniş biçimleriyle dikkat çeken Karabük’ün Demir Çelik İşletmeleri’nin özelleştirilmesine giden süreçte yaşanan işçi hareketlerini katılımcıların tarihsel deneyimleriyle izledikleri görülmektedir.

“1989 yılında yaşanan 137 gün süren bir grev var. 137 gün...Üretim yok denecek kadar az. Aslında tamamen durması gerekiyor ama şöyle duramıyor. O zaman 3 tane yüksek fırın var. Yüksek fırını durdurduğun zaman komple yenilemen gerek. Soğutamıyorsun. Az da bir şekilde üretimin devam etmesi lazım. 1989 ile 1994 arasında o süreçte 174 milyon dolar zarar etmiş. Tabii 137 gün süren grevin getirdiği bir maliyet var. Dediğimiz gibi %359 işçi maliyetlerinin artışı var. O dönem 174 milyon dolar zarar var ama bu zararın %75'i de para bulamadığı için yüksek faizle para almış. Yüksek fırınların yenilenmesi gerekiyordu, yatırım yapılması gerekiyordu. İmalat yapıyorsanız gelişen imkânlardan yararlanmak için yenileme yaparsınız fakat o yenilemeler yapılamadı. Özel şirketler kendilerini yeniledikleri için Demir Çelik'in üretimi daha düşük seviyede kalmaya başladı. Fiyatları Demir Çelik firmaları belirlemeye başladı. Yenilemelerin yapılamaması, maliyetlerin artması 1994 kapanma sürecine getirdi. Yaşatılmalı mıydı? Bence devletin elinde yaşamalıydı” (Katılımcı B).

Katılımcı, fabrikanın hem modernize edilmesinde yaşanan mali ve fiziksel aksamaların hem de özel şirketler karşısında rekabet gücünü kaybetmesinin Fabrika'nın özelleştirilmesine giden sürecin hazırlayıcı faktörleri olarak aktarmıştır. Nitekim bahse konu problemler, 5 Nisan 1994 tarihinde fabrikanın özelleştirme kapsamına alınmasının meşru zemini görülmüştür. Çiller hükümeti 5 Nisan kararlarıyla zarar eden KİT'leri devletin ekonomisinde ağır bir yük oldukları gerekçesiyle özelleştirmeye veya kapatmaya karar vermiştir (Ersöz, Özdemir, Yavuz, Akgeyik, Şenocak, 2011).

Kaynak: Özçelik-İş Sendikası,1994 Broşürü

Burada iki noktayı konuyla ilişkili olarak değerlendirmek gerekir. Katılımcının (B) fabrikanın özelleştirilmesini gerekli kılan şartları aktardığı tespitlerle ilgili olarak dönemin hükümeti uluslararası ve ulusal raporlar hazırlamıştır (Karabük Postası, 11.11.1994). Raporlarda fabrikanın modernize edilmesi gerektiği ve edilmediği takdirde endüstriyel ömrünün uzun olmayacağı öngörülmüştür. Bu tartışmalara karşı Özçelik-İş Sendikası 1994 yılında bir broşür kitapçık hazırladı ve kitapçıkta iddiaların gerçeklikle örtüşmediğine dikkat çekmiştir. Öyle ki 21 Ekim 1994'te yapılan eylemlerde hükümetin hazırladığı raporların sendikaya neden verilmediği sorgulanmakta ve hem iktidara hem de uluslararası sermayeye bir meydan okumalar yükselmiştir: “Karabük’ü Bitirmek İsteyenler amacına ulaşamaz” (Karabük Postası, 18.10.1994) ya da *Hadi Kapatın da Görelim!* (Karabük Postası, 21.10.1994). Broşürün içeriğinde ise şu ifadeler yer almıştır.

“(...) Türkiye’deki demir-çelik üretimi, dünya çelik üretiminin tam tersidir. Karabük Demir Çeliği kapatmak aleyhte olan üretim oranlarını daha da büyütecek ve bundan kazançlı çıkacak olan Türkiye’nin özel sektörü değil, gelişmiş ülkelerin çelik üreticileri olacaktır(...)Dünyadaki şirketlerin konumuna bakıldığında entegre tesisler devlet tarafından kurulmuş, hala devlet tarafından işletilmektedir(Fransa, İtalya, Avusturya). Bu şirketlerin yönetimleri de özerk olduğundan özel sektörle rekabet edebilmektedirler. Türkiye sanayi ötesi toplum olma idealinde ciddi ise önce sanayi toplumu olmalı, bunun için de çelik üretimi ve dolayısıyla tüketimini ciddi biçimde artırmalıdır. Bunun yolu da sahip olduğu onca zorlukla kurulan ve cevhere dayalı stratejik entegre tesisleri elden çıkarmaktan değil geliştirmekten geçer”(Özçelik-İş Sendikası, 1994).

Sendikanın hazırladığı kitapçıkta iki önemli noktanın ayrıca altının çizilmesi gerekir. İlki fabrikanın “fabrikalar kuran fabrika” olarak Türkiye’nin milli sanayisinin inşasına nasıl bir rol oynadığına değinmesi ve fabrikaya sahip çıkmanın milli bir sorumluluk olduğu vurgusudur. İkinci ise fabrikanın hazırlanan raporların aksine teknolojik olarak sürekli modernize edildiği ve gösterildiği gibi zarar etmediği aksine maliyetlere göre iyi durumda olduğuna dikkat çekilmesidir. Kitapçıkta bu konular “Karabük Demir Çelik Fabrikaları” ve “Kar-Zarar Analizi” başlıklarında yapılmaktadır. Broşür, “yakılan her şey içinde, Karabük ve çevresinin 200 bin insanıyla birlikte, Türkiye’nin sanayileşme iddiası var” uyarısıyla bitmektedir. Katılımcı B, halkın sürece nasıl müdahil olduğunu şu şekilde betimlemektedir:

“5 Nisan ekonomi paketi açıklanırken fabrikanın zarar etmesinde dolayı ya kapatılması ya da özelleştirilmesi gerektiği ilk defa ekranda gördük. Çiller’in açıklamaları televizyondan da canlı yayınlanıyordu, çok tarihi

bir gündü. Karabük'e atom bombası düşmüş gibiydi şok yani şehrin tek varoluş nedeni tek geçim kaynağı Karabük demir çelik fabrikalarının kapatılmasının konuşulması bile şehirde psikolojik olarak herkesi yerle bir etti. Tabi 5 Nisan 1994 ile 8 Kasım Eylemleri var o döneme kadar olan süre içinde Karabük'te 6 aylık çok ciddi bir direniş oldu. Biz de bu direnişi o dönem X gazetesi muhabiriydim. Karabük'ün bu şanlı direniş günlerini ulusal basına ve kendi bulduğumuz hali basın aracılığıyla sürekli Türkiye'ye duyuruyorduk”.

Bu noktada halkın tepkisini anlamak çok da zor olmamaktadır. İşçinin hakkını savunan sendika, yerel yöneticiler, haddehane sahipleri ve çalışanları ortak bir tepkiyle bu duruma karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Böyle durumlarda en önemli noktalardan biri de kendini ifade edebilme ve karşı propaganda yapabilme gücüdür. Bu noktada görev alan kişiler yerel medya çalışanları olmuş daha sonra ulusal medya da Karabük halkının demir çelik işçileriyle verdikleri mücadeleye destek olmuştur.

Tarihi Gün: 8 Kasım 1994

“Zeynep 1950 Karabük doğumlu. Böylesi hırçın, böylesi doğurgan bir kadın görülmemiştir. Karnından çığlıklarla ateşi ve demiri doğuruyor.” Işık Kansu

1989 Bahar Eylemleri'nden sonra işçilerin talepleri karşılanmış olsa da Karabük'ün fabrikayla ilgili kaygılarının devam ettiği görülmektedir. Sürecin geldiği nokta fabrikanın temellerinin atıldığı 57.yıl kutlamalarının olacağı Nisan başında farklı bir boyuta evrilir. “Fabrikanın kapatılacağı haberleri Karabük'e ulaştınca” (K2) halk, şehrin ileri gelenlerinin, işçilerin, gazetecilerin hazırladıkları ve 3 Nisan'da Ankara'ya faks olarak çekilen bir bildiriyle “mutlaka başarıya ulaşması gereken bir mücadeleye” (K6,K7) çağrıldı. “Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik ve endüstriyel savaşının ilk ve en önemli eseri” diye başlayan bildiri “Karabük Demir Çelik Fabrikaları siyasi bir tecrit sonucunda kapatılmak istenmektedir” şeklinde devam etmektedir. Bildiri “...kendi özkaynaklarımızla topraktan çelik üreten bu işletmeleri kapatıp, meçhul amaç ve ülkelere hizmet etmek isteyenlerin bu amaçlara ulaşamayacaklarını ve bu oyunlarını hep birlikte bozacağız” ifadesiyle Karabük'ü topyekün direnişe çağırarak bitirmektedir (Özçelik-İş Sendikası Arşivi, 1994). O dönemin yerel medya çalışanlarından K1 süreci ve verdikleri desteği şu sözlerle anlatmıştır:

“Basın yolu ile hep destek verdik. 8 Kasım eylemleri, tabii basının da desteklemesi ile, Karabük'te hayatı durdurdu. İşyerleri açılmadı, öğrenciler okula gitmedi. Karabük'te tam anlamıyla hayatın durması noktasına gelindi. O, nokta da ben komitede yer almadım ama

komitede yer alanların aldıkları karara biz basın olarak destek verdik. O günlerde sosyal basın yoktu. Yerel televizyonlar vardı. Yazılı basın çok daha fonksiyonel haldeydi. Biz de o noktada elimizden gelen gayreti verdik.”

Kaynak: Karabük Postası, 8.11.1994

Bu altı aylık mücadele boyunca Ankara'ya heyetler gitmiş ve kentte 35 üyeden oluşan bir kent konseyi kurulmuştur. Bu kent konseyine üye olanlar daha sonra yargılanmış olsalar da mücadelenin bel kemiğini oluşturmuşlardır. Yaşanılan diplomasiyi dönemin önde gelenlerinden K4 şu sözlerle aktarmıştır:

“Karabük'te ne duruyoruz ki hadi gidelim Tansu Çiller'in Doğru Yol Partisinin kapısına yatalım, dedim. Benim bu isteklerim doğrultusunda gittik Ankara'da yattık. Bay X o zaman genel başkan yardımcısı. Biz sabah saat dokuzda gittik akşam saat sekize dokuza kadar bekledik. Tansu Çiller'le görüştü görüşecek, yapacak edecek. En sonunda dedi ki 'beni assanız ben burayı kurtaramam' dedi.”

Bu Ankara ziyaretleri çeşitli zamanlarda tekrarlanmıştır. Öyle ki 21 Ekim-28 Ekim arası yerel gazetelere yansıyan haberlerin ana teması “Ankara Karabük'ü izliyor” söylemiyle kurulmuştur (Karabük Postası Arşivi). Süreç boyunca problemler çözülmezince 1994 güzünde Nisan bildirisinin eyleme geçirildiği görülmektedir. 27 Ekim'de “Karabük'te yaşayan herkesi davaya sahip çıkmaya” çağırın sendika, fabrikanın kapatılmasına dönük yapılacak eylemler için yeni bir yol haritası yayınladı(Karabük Postası,27.10.1994). “Şehir eylemlerin nasıl başlayıp nereye evrileceğinin kaygısıyla yaşıyordu” (K4,K7) şeklinde günü aktaran katılımcılar, “Karabük her türlü tepkiyi vermeye hazır”(Karabük Postası, 1.11.1994) hale geldiğine atf yapmışlardır.

8 Kasım “hayatı durdurma eylemleri” olarak ortaya çıkan genel grev, Karabük’ün son büyük çıkış denemesi olmuştur. 8 Kasım’a gelinceye kadar “hazırlıkların gözden geçirildiği”, “esnafın tek tek gezildiği” (Karabük Postası, 4-5.11.1994) görülürken direniş boyunca “kamu düzenini bozucu bir hareketin olmaması” için de özellikle dikkat edilmesi söz konusudur. Bugün boyunca memurlar işe gitmemiş, öğrenciler okula gönderilmemiş, dükkanlar kapatılmış, şehre giriş çıkışlar durdurulmuş ve şehirde trafik kilitlenmiştir. Karabük’e dört saat boyunca “ölü bir kent havası” verilerek “fabrikanın kapatılmasının Karabük’ü öldüreceği, ölü bir şehre dönüştüreceği” mesajı çok güçlü bir şekilde verilmiştir. Olayların yaşandığı dönem fabrikada çalışan K5 o günü şu sözlerle anlatmıştır:

“Bizim için 8 Kasım son çıkıştı. Son mermiydi. Yani öyle bir şey yapmalıyız ki sonuç almalyız. 8 Kasım’ı önceden programladık. Bunu da ben, Ticaret ve Sanayi odasında yapılan bir toplantıda ‘hayatı durdurulalım’ dedim. Hiçbir şey çalışmayacaktı, Karabük’te. Okullar durdurulacak, yollar kilitlenecek. Önceden çalışmıştık Demir Çelik işçisi hangi yolları tutacağına dair Karabük’ün listesini çıkardık. O gün işçiler, nerede görevliyse oraya gidecek, arabasını bırakacak, kenara çekilecek. 1 saat içerisinde her yer kilitlenmişti. Sadece ambulansa yol verilecekti. Onun dışında 1 saat içerisinde Karabük kilitlendi. Vali, o

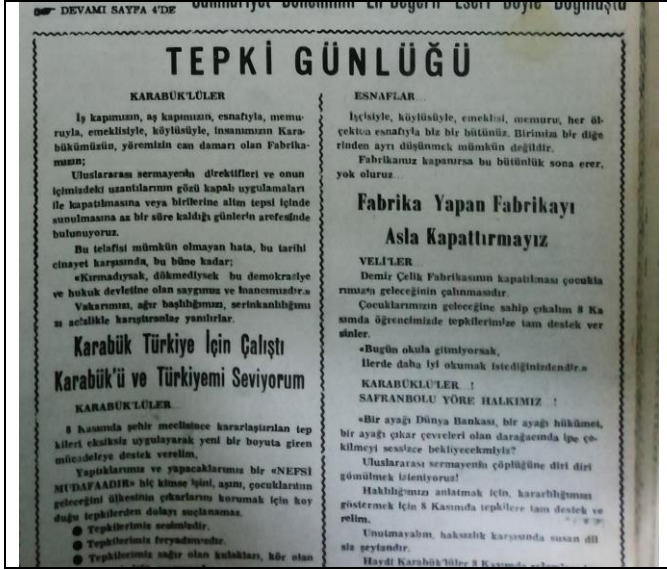
zaman Zonguldak Valisi, Karabük'teki olayları duyunca yola çıkıyor. Vali bir çay bahçesinde mola veriyor çay istiyor, çay servisi yok. Diyorlar ki Karabük'te eylem var, onlar hayatı durdurdular, biz de onlara uyuyoruz. Vali Karabük'e arabasıyla giremedi, yürüyerek girdi. Daha sonra toplantılar, mitingler yapıldı. Alkışlarla tur atıldı. Öğleden sonra eylem sona erdi. O zaman hükümet dedi ki, gelin görüşelim. Daha sonra görüşme safhasına geçtik. Bu eylemlerde de görevim gereği bu işi hazırlayanların ve yürütenlerin başında görev aldım.”

Sesini bu şekilde duyuran Karabük, hükümeti görüşmeye ve masaya oturmaya mecbur bırakmıştır. Katılımcıların “1989 greviden sonra Karabük’ün bir araya geldiği en büyük eylemlerden birisi” (K6, K7) olarak tanımladıkları 8 Kasım’ı anlatırken stratejik olarak kullandıkları en güçlü argümanın başında “işçi-şehir el ele” söylemini kullandıkları görülmektedir. 8 Kasım 1994 “topyekûn grevin” başarı ölçütü Türkiye’de ilk uygulanan model olması bakımından Demir Çelik İşletmeleri’nin hisselerinin işçilere sembolik bir rakamla satışı olmuştur. Bu durum yerel gazetelere “işletme modernize edilerek verimli hale getirildikten sonra Özçelik-İş Sendikası önderliğinde töre halkına devredilmesi planlanıyor” şeklinde yansımıştır (Karabük Postası, 17.11.1994). Ancak özelleştirmeye gelinceye kadar Karabük’te işçi hareketinin 8 Kasım sonrasında da sendika aracılığıyla devam ettiği görülmektedir. Modernizasyonun gecikmesi ulusal basına ise “İşçi Karabük’te kuşkulu” şeklinde haberleştirilmiştir (Cumhuriyet, 17.11.1994). Sendika “hükümetin ve DYP yöneticilerinin bugüne kadar eyleme geçmediklerinden” şikayet ederek “Karabük Kapatılmayacak” söylemlerine kuşkuyla yaklaştıkları görülmektedir. K6, o dönemde Ankara’ya yürüyüş planını sürekli canlı tuttuklarını” aktararak döneme atf yapmıştır.

Kaynak: Karabük Postası Arşivi

8 Kasım'ın temel vurgusu "fabrikanın kapatılmasının şehirdeki hayatı tamamen bitireceği"(K6,K7) yönünde iken Karabük'ün "Cumhuriyet Kenti" oluşuna da sürekli vurgu yapıldığı görülmektedir. Bir sahiplenme dürtüsüyle harekete geçen halk, "üretimin anası" atfıyla tarihin içinden seslenmektedir. "Yok olmak" korkusunun somut olarak karşılık geldiği bir eylem alanının üretildiğini söylemek mümkündür: "Cumhuriyetin en güzel eseri, sanayimizin belkemiği üretimimizin anası, Demir Çelik bugün ölüme itilmişliğin göz yaşları içerisinde" (Karabük Postası, 8.11.1994). Aynı söylemlerin devamında "geleceğimize sahip çıkmalıydık"(K3,K7) kaygılarının devreye girdiği görülmektedir. Bu bağlamda söylemin dili "genç nesil, gelecek kuşak size Cumhuriyetin en güzel eserinin kapatılacağını nasıl anlatabiliriz? Atam iyi ki yaşamıyorsun. Bacalar tütmeden ölmedin"(Karabük Postası,8.11.1994) şeklinde dışa yansımıştır. Böylece eylem şekillenirken tarihsel köklere iniş söz konusudur ve Karabük'ün üst belleğini inşa eden işçi belleğine yoğun atıflar yapılmaktadır.

Kaynak: Karabük Postası, 8.11.1994

8 Kasım günü gazetelerle yansıyan "Tepki Günlüğü"nü'nün son beş yılın bir bellek özeti gibi okunması mümkündür. "İş kapısı, aş kapısı, emekli-si-köylüsü, esnaf-memuru insanımızın Karabük'ümüzün can damarı" şeklinde başlayan bir metin "bu şehri kaybetmeyi değil kazanmayı istiyoruz" söylemini göstergelere dökmüştür. Metin neoliberalizme gönderme yaparken kullandığı ifadelerle dikkat çekicidir. "Bir ayığı Dünya Bankası, bir ayığı hükümet bir ayığı çıkar çevreleri olan darağacında

ipe çekilmeyi sessizce bekleyecek miyiz?” göndermesiyle “düşmanın net olarak sınırlarının çizildiği” metin aynı yüksek tonda neoliberalizmin reddiyle devam etmektedir: “Uluslararası sermayenin direktifleri ve onun içimizdeki uzantılarının gözü kapalı uygulamaları ile kapatılmasına veya birilerine altın tepsi içinde sunulmasına az bir süre kaldığı günlerin arefesinde bulunuyoruz” şeklinde ulusal ve uluslararası bir meydan okumanın çerçevelemesi söz konusudur. Söylemin dili o kadar keskindir ki fabrikaya sahip çıkılmadığında “ne olacağız sorusuna” da net bir yanıt vardır metinde: *Uluslararası sermayenin çöplüğüne diri diri gömülmek*. Günlüğün ikini başlığı “Karabük Türkiye için çalıştı Karabük’ü ve Türkiye’yi seviyorum” şeklinde milletçi reflexlerden beslenmektedir. “Fabrika yapan fabrikayı asla kapattırmamak” vurgusuyla da analık atfı üzerinden ekonomik değerinin “paha biçilemezliği”(K5) devreye sokulmaktadır. Metnin dikkat çekici bir yönü de dini söylemin de bir aparat olarak kullanılmasıdır. “Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır” sözünü gündeme taşıyan metinde din, hem kolektif belleğe seslenmenin aracı hem olur hem de milliyetçi reflexleri harekete geçiren duygusal aparata dönüşür. Böylece metnin 8 Kasım için en temel görünümünden birisi “tarihsel kökleri” kullanarak “bir kent hafızasını” canlandırmaya çalıştığı görülmektedir.

8 Kasım 1994 Gününün Özeti

Atatürk'ün emanetine sahip çıkmak için

Saat 10.00'da başlayan eylemlerin akışı

İstiklal Marşı

Şehrin giriş çıkışlarına arabaların konulması ve yolların kapatılması

Esnaf alışveriş yapmayarak vitrinlere siyah kurdele ve Türk bayrağı astılar

Köylerde hayat durdu

Öğrenciler derse gitmedi

Siyasi partiler tabelalarına kurdeleler astı DYP hariç

Kaynak: Karabük Postası, 9.11.1994

Kaynak: Karabük Postası, 8-9.11.1994

Ocak-1995 yılında Karabük'ü ziyaret eden Tansu Çiller, burada işçilere ve halka seslendiği konuşmasında uluslararası sermayeye direnişin güçlü bir formunun Karabük'te yaşandığına atıf yaparak sürecin geldiği noktayı “başarı” olarak tanımlamıştır.

“(…) Özelleştirmeyi size yanlış anlatmışlar. Aynı milli mücadeleyi içeride yürüteceğiz, bu yürütmenin ilk adımına özelleştirme ile Karabük'te başlıyoruz. Şimdi size söylüyorum, size çok şey söyleyen oldu. Dediler ki özelleştirme demek işçiyi kاپıya koymak demek. Ben size diyorum ki özelleştirme demek halkın parasını halkın parası yapmak demektir, size mal etmek demektir. İşte onun için buradayız. İşçi kardeşlerimle, esnafla, bütün Karabük halkıyla işçi emeklilerimle herkesin ortak olduğu ve buraya verilen paranın Karabüklünün cebine girdiği bir düzeni kuracağız (...) Şimdi soruyorum size halkın parasını halkın parası yapmaya var mısınız? Bu mücadele bu bacınızı yalnız bırakacak mısınız?” (BRTV Arşivi, Ocak-1995).

Çiller'in konuşmasında yer alan “Karabük ya il olacak ya il olacak” ve “Karabük Üniversitesi kurulacak” ifadeleri, “vaat” (K4) olarak değerlendirilse de “8 Kasım 1994'ün başarısı”(K2) olarak değerlendirilmiştir. Özelleştirmenin özgünlüğü “Türkiye’de ilk defa hissesinin yarısından fazlası çalışanlarına satılarak özelleştirilen kuruluşun Karabük Demir Çelik İşletmeleri” olmasıdır. Literatürde fabrikanın 30.12.1994 tarihinde imzalanan sözleşme ile %35’i çalışanlara, %40’ı yöre halkı esnaf derneklerine ve sanayi odalarına, %25’i de yöre halkıyla kuruluş emeklilerinin ortaklığıyla kurulan Kardemir Anonim Şirketi’ne devredildiği aktarılmaktadır (Ersöz vd., 2011).

Kardemir'den işçi çıkarılmayacak

►Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Necati Çelik, Kardemir'in çalışanlarına devredilmesinin ardından bir işçinin bile işten atılmayacağını söyledi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - Kardemir Demir-Çelik Fabrikası'nın (Kardemir) örgütlü bulunduğu Öz-Çelik İş Sendikası'nın bağlı olduğu Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Necati Çelik, Kardemir'in çalışanlara devredilmesinin ardından, bir işçinin bile işten atılmayacağını açıkladı.

Çelik, bazı basın organlarında yer alan Kardemir'in, çalışanlara devredilmesinin ardından, sendikaların 3 bine yakın işçiyi işten atacağı yönündeki haberleri değerlendirmek üzere dün bir basın toplantısı düzenledi. Hükümetin, fabrikeyi devretme emrini çalışanların mağdur olmaması ve fabrikanın kurtulması için kabul ettilerini anlatan Çelik, “Bu proje kapsamında, sendikamız kesinlikle işçi çıkarılmayacağına yönelik bir plan yoktur. Bu projenin sonunda, bir tane bile işçinin burnunun kanamasına izin vermiyoruz” dedi.

Çelik, çalışanlar ve yöre halkının fabrikeyi devralmasından sonra, Kardemir A.Ş.'nin yönetim kurulmasını oluşturacaklarını ve işletme yönetimi için uzman yöneticiler seçileceğini bildirdi. Çelik, “Ancak tabii ki devletin yaptığı gibi, 15-20 milyon lira ücretle yönetici seçerseniz, fabrika batar. Burada, iyi maaşla, uzman, iyi eleman alacağız” dedi.

Toplusözleşme zamanında sorun yaşanabileceği yolundaki endişeleri doğru bulmadığını belirten Necati Çelik, şöyle devam etti:

“İşverenler, her toplusözleşme zamanı ağırlıklarını için inandırıcı olmazlar. Şimdi, bilanço ortada olacak, durum açıkça görülecek. Ona göre, çalışanlara kesinlikle en az yaşama standartları oranında ücret ödenecektir. Burada, sendikacılıkla işveren durumunda kalmayacağız. Bizim profesyonel sendikacılığımız devam edecektir.”

Devletin, devirden sonra yüksek firmaların ve haddahanelerin bakım ve onarım masraflarıyla, fabrikanın rehabilitesini üstlendiğini anımsatan Çelik, yıl sonuna kadar bu çalışmaların tamamlanacağını bildirdi.

Özçelik-İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker de, fabrikanın 1995 yılında kâr edeceğini savunarak, bu iddia ile projeyi üstlerine aldıklarını söyledi. Kardemir'in, çalışanlar ve yöre halkına 3 ay sonra devredileceğini anımsatan Türker, konunun uzmanı, profesörler, iş hukukçuları ve finansçıların fabrikanın işletimi için bir çabasına başladıklarını da sözlerine ekledi.

Kardemir'in, 1994 yılında 51 milyar liralık işletme kârına sahip olduğunu anlatan Çelik, “Yarım kapasiteyle çalışıyor. Biz, 1995 sonunda kapasiteyi arttıracız” diye konuştu.

Hükümetin çelişkili davranışları nedeniyle, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor

İşçi Karabük'te kuşkulu

ANKARA (Cumhuriyet) -Bürokrasi sükutu ve DYP yönetiminin "Karabük kapama" kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor. Karabük kapama kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor. Karabük kapama kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor.

► Çelişkili Sendeika Genel Başkanı hükümetin ve DYP yönetiminin Karabük kapama kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor.

Karabük'te, fabrika kapama kararına karşı 8 Kasım'da miting düzenlendi. (Fotoğraf: HATİCE TUNCER)

"Dikkatli olmak" Çelişkili Sendeika Genel Başkanı Karabük'te Karabük kapama kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor. Karabük kapama kararına ilişkin olarak, işçi Karabük'te söze güvenmiyor, uygulama bekliyor.

► Sendeika baskınları hükümetin güvenilmezliği için fabrikanın grevini emretti ve grevlerin uygulanmasını bekledi kette.

belediye, Karabük'te fabrika kapama kararına karşı 8 Kasım'da miting düzenlendi. Karabük'te fabrika kapama kararına karşı 8 Kasım'da miting düzenlendi. Karabük'te fabrika kapama kararına karşı 8 Kasım'da miting düzenlendi.

Dağc: Ücretlerin verilmişliğe bağlanmaması fiyat artırıyor. Matkap: Seyyane zam toplu sözleşmeyi tikiyor

ARAYIŞ

TOKTAMIŞ ATEŞ

TÜYAP Kitap Fuarı

TÜYAP'ın aralık ayına gelen ilk kitap fuarından 13 ünlü 5-13 Kasım tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirildi. Fuar içinde yaklaşık 40 bin kitap, 100'den fazla yazarın 50'den fazla kitabı vardı. Fuar, İstanbul'da düzenlenen ilk uluslararası kitap fuarıydı. Fuarın açılışında, İstanbul'da düzenlenen ilk uluslararası kitap fuarıydı. Fuarın açılışında, İstanbul'da düzenlenen ilk uluslararası kitap fuarıydı.

Aynı gün panel ve toplantılar da düzenlendi. "Millet Tercihleri" paneli, Türkiye'de Demokratik Olaylar başlığıyla düzenlendi. Gençler ile öğretmenler arasında yapılan tartışma toplantısı da ilgi çekti. Toplantıların yanı sıra, İstanbul'da düzenlenen ilk uluslararası kitap fuarıydı. Fuarın açılışında, İstanbul'da düzenlenen ilk uluslararası kitap fuarıydı.

Kaynak: Cumhuriyet, 17.11.1994.

Kuşkusuz bugüne bakıldığında geçmişle kıyaslama yapan katılımcılar, 1994 yılının kuşağının daha duyarlılığı olduğuna (K1,K2,K5,K7) olduğunu ama bugün o ruhun yeni kuşaklarda kalmadığına dikkat çekmektedirler. Konuyla ilişkili olarak katılımcı 3'e "Karabük'ün bugün 8 Kasım'a benzer bir tepki koyma refleksine sahip midir?" sorusuna verilen yanıtı bakıldığında o günden bugüne toplumsal reflekslerin zayıfladığı tespit edilmiştir:

"Bu şehir birlik beraberliğini ruhunu heyecanını kaybetmiş bir halde. Şu anda o tarihlerde bir Kardemir'in kurtarılması, iki bununla birlikte il olma hedef ve hayali, üniversite hayali gibi şehrin önünde hedefler vardı hayaller vardı. Özelleşmeyle birlikte aynı yılın 1995 yılının 6 Haziran 1995 yılı Karabük il oldu. Dönemin başbakanı Tansu Çiller tarafından il yapıldı. Hemen arkasından diğer hayaller hedefler de gerçekleşti. Karabük şu anda önünde yeni hedefleri olmayan rutin yaşayan bir şehir. Ben şehirleri insanla bir insan gibi görürüm. Şehirlerin de bir hedefi heyecanı ruhu olması lazım. Şu anda bu şehir hedefsiz ruhsuz bir tuhafıkta."

Sonuç

Karabük, Türkiye'nin ağır sanayi hamlesinin başladığı şehirdir ve tarih boyunca "Cumhuriyet Türkiyesini kurucu şehir" olarak bilinmekte ve "Cumhuriyet Kenti" kimliğiyle anılmaktadır. Tarih boyunca fabrika merkezli oluşan şehir, fabrikanın

inşa ettiği mekânsal hafızanın da izlerini taşımaktadır. 1980 yılından itibaren neoliberal politikalara paralel olarak Türkiye’de ortaya çıkan işçi eylemleri Karabük özelinde de karşımıza çıkmıştır. Fabrika’da 1989 yılında grevlerle başlayan süreç, 8 Kasım 1994 yılında “hayatı dört saatlik durduran eylemle” sonlanmıştır. Karabük işçisi ve halkıyla kentte entegre ettikleri bir “kent kimliği” üzerinden hem Türkiye genelinde yapılan diğer işçi ve halk eylemlerine kendini entegre etmiş hem de kendine özgü bir yol çizmiştir. Kuşkusuz bu özgünlüğün başlıca dikkat çekilmesi gereken noktaları vardır.

Kaynak: Kişisel Arşiv

Karabük’te oluşan kente aidiyet kimliği fabrikanın merkezde olduğu bir tarihsel geçmişe sahip olduğundan işletmeyle ilgili yapılan her eylem aynı zamanda kente ve kimliğe sahip çıkmak anlamına geldiği görülmektedir. Bu bağlamdan hareket edildiğinde bu özgünlük işletme özelinde kentte sahip çıkma dürtüsüdür. Ancak bu özgünlüğün aynı zamanda bir dezavantaja dönüştüğünü de söylemek gerekir. Kent kimliğine yapılan bu vurgu aslında tarih boyunca Karabük’te bir işçi sınıfının oluşmasında engelleyici faktör olmuştur. Kent kimliği, işçi sınıfı bilincini eriterek onu anonimleştirir. Bu aynı zamanda ulus devlet ideolojisine de uygun bir söylemdir. İşçi sınıfı, kentten bağımsız ve özerk bir şekilde düşünülmemektedir. Dolayısıyla farklı tecrübelerle kıyaslandığında Karabük’te işçi sınıfı kamusal bellekte anonim bir iz taşımaktadır. Ayrıca göçmen olması, muhafazakar ve milliyetçi reflekslere sahipliği bu anonimliği besleyen kaynaklar olarak dikkat çekmektedir. 8 Kasım 1994 eylemlerinde de bu noktanın göstergelerle dışa yansıdığı tespit edilmiştir. Eylemlerin nasıl yapılacağına dair oluşan söylemin dili, “aş, iş, çocuk, ulus, gelecek” kavramlarını kullanarak hiyerarşik bir bütünleşme sunmaktadır. Bu haliyle eylemlerin işçi sınıfının hak savunusunun ötesine geçtiği görülmektedir. Eylemlerde karşımıza çıkan “sesimiz, feryadımız, sağır olan kulakları açmak, kör gözleri açmak, fabrika kapanırsa bu bütünlük sona erer yok oluruz”

söylemlerinin bu durumu destekleyici göstergeler olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca “yok olmak” kavramının sıkça kullanılması da dikkat çekicidir. “Ölüm” vurguları, işçinin “sınıf bilinciyle” ilişkili değil de halkın “aşsız” kalması ve “kentsiz” kalmasıyla özdeşleştirilmektedir. Hareketin dipten başlayan bir hareket olarak değil yukarıdan planlanan bir eylem olarak belirlediği izlenimini vermesi de dikkat çeken alt bir bağlamdır. Duyguların devreye alınması ve bu duygular içinde üretim üzerinden “analık” vurgusu özgünlüğü tamamlayan diğer bir bağlamdır. “Fabrikalar kuran fabrika” söylemi bu bağlamda en güçlü gösterge kabul edilmiştir.

Kuşkusuz eylemler süresince dikkat çeken diğer bir özgünlük de Karabük’ün tarihsel belleğiyle doğrudan ilişkilidir. Eylemlerde “kamu düzeninin bozulmaması” durumuna sıklıkla yapılan vurgu, yapının “üstü örtük biçimde öncelenmesi”ni gündeme getirmektedir. Yapı, kent kimliğinin işçi sınıfını yutan hafızasıyla aynı noktada buluşmaktadır. İşçinin özerkliğini dışarıda tutan yaklaşım, eylemler boyunca Türkiye’de gelenekselleşmiş kolektifliği ve ulus devleti önceleyen durumla da doğrudan ilişkilidir. “Ankara Karabük’ü izliyor” söyleminde içkin kent isimleri üzerinden beliren metaforik çarpışma hem küreselleşmeye karşı yerel direnişi temsil etmekte hem de bahse konu ulus devlet yapısının söylemine paralel bir varolma mücadelesi ortaya koyulmaktadır. Burada yapının sürdürülebilirliğiyle ilişkili özgünlüğü Karabük’ün kurulduğu günden itibaren devletçi muhafazakar, milliyetçi ve cumhuriyetçi avangard bir kent kimliğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla yapı ve yapıya eklemli işçi sınıfı oldukça önemsenmektedir. Ancak 8 Kasım 1994 gününü ayrıcalıklı kılan durumsa ilk defa bir meydan okuyucu söylem ve eylem biçimiyle ortaya çıkmasıdır. Karabük’ün işçi sınıfı tarihinde tek radikal ve son eylemlerden birisi olmuştur. Bugün, bahse konu mücadeleyi veren kuşağın belleği o dönemi özlemle hatırladığı görülmektedir. Katılımcılar, Karabük’te böylesi özgün bir mücadele verecek güç ve enerjinin olmadığına inanmaktadırlar.

Bugün anlatılan “8 Kasım 1994” öncesiyle ve sonrasıyla değerlendirildiğinde tanıkların belleklerinde “işçi sınıfı” anlatılarının daha az yer tuttuğu görülmüştür. Bu çalışmada kullanılan yerel ve ulusal basın arşivi başta olmak üzere kullanılan dokümanlar takip edildiğinde o günkü tarihle bugünün tarihi arasında derin mesafeler olduğu tespit edilmiştir. Kuşkusuz Karabük’te gelinen nokta Türkiye’deki işçi hareketlerine de paralel bir yeri temsil ettiğini söylemek gerekir. Neoliberal politikaların AKP döneminde de sürdürülmesi ve milli güvenlik gerekçesiyle uygulanan grev yasakları, işçi tarihindeki benzer eylemlerin sürdürülebilirliğini sekteye uğratmıştır.

Extended Summary

One of the most important turning points in the history of the Karabük Iron and Steel Works were the strikes and workers’ movements between 1989 and 1994. In parallel with the workers’ strikes against the neoliberal policies all across Turkey, Karabük was affected by this process. Karabük went through a painful process

with the workers' strikes and the privatisation decisions that followed the strikes. The main point that makes this process unique is the total support of the people of the city to the anti-privatisation movements in Karabük. On 8 November 1994, life in Karabük came to a standstill for four hours. The city, together with workers and trade unions, political representatives, local administration, councillors, business people, presidents of chambers, journalists, artisans and local people, opposed privatisation. During the protest, main roads were closed, official institutions including schools were not opened, artisans did not open their workplaces, industrial production stopped. The 8th of November, when daily life came to a standstill, is important in the memory of Karabük and a turning point in the history of the working class in Turkey.

This research describes the events that occurred until the government's statement in January 1995, after the 139-day workers' strike that started in 1989 in the Iron and Steel Enterprises, with the memories of the witnesses. The research used the qualitative research design and collected the data using the oral history method. Oral history is a research method that uses the experiences and memories of people who have had the opportunity to witness events that are considered historically important. According to Thompson (1990), oral history is an information gathering tool that transforms the content and purpose of history. Çakır (2004), on the other hand, states that oral history is a data collection method that provides important contributions to the creation of new knowledge. Accordingly, it is an important tool in the construction of history and memory by extracting and evaluating personal testimonies or experiences from a certain period from the depths of memory.

In this respect, oral history is useful for understanding the movement that begins with a strike and ends with the cessation of daily life. Purposive sampling was used in this study. Purposive sampling is often preferred in the study of social and cultural processes. The sample group was selected specifically for Karabük and in-depth interviews were conducted with six people. The data were analysed using the techniques of the oral history approach. In the literature, there is no research done in the language of the witnesses of this period. Thus, the concern to reveal the unexplained on 8 November 1994 made the research original.

This study finds that Karabük's struggle against the closure of the factory came to an end with a unique method in the history of workers' movements. Karabük city supported the workers' protests in Turkey very quickly and developed a practice of acting simultaneously with the government's decisions. The fact that Karabük acted as an organised city at a time when it was still a province was the main context emphasised by the participants. The achievements of the actions were seen as a success by both the workers and the local people. Participants pointed out that the fact that the factory was sold to the workers during the privatisation process was important to show that the workers are the

owners of the place where they work. The recent history of events was both an advantage and a disadvantage for the study.

The advantage of the study is that because the witnesses are still alive, one-on-one interviews conducted with them and the process is captured from their point of view. The disadvantage of the study is that the same witnesses did not prefer to talk about the events specific to the city, about how the process was initiated. In this context, the emphasis on the deliberate privatisation of the factory is remarkable. The study showed that the period is remembered with nostalgia in the memories of those who have struggled. The basic assumption that feeds this understanding is the lack of motivation to fight a similar struggle today. Undoubtedly, the point reached in Karabük represents a place parallel to the workers' movements in Turkey. The continuation of neoliberal policies during the AKP period also hampered the sustainability of similar actions in labour history. The same policies also weakened the sense of common belonging and prevented the workers' memory from acting. For these reasons, it seems reasonable to predict that the workers' movements failed during the AKP period.

Beyan

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi bir kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Sorumlu yazar %80 - Diğer yazar %20

Çalışmanın etik kurul izni Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler araştırmaları Etik Kurul tarafından 18.01.2022 tarihinde 49.nolu kararla oybirliğiyle çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçalı, A. A. & Aslan, E. (2012). Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2) , 669-688.
- Arslan, S. & Uludağ, Z. (2020). Dilde Mekanı (Yeniden) Kurgulamak: Yer İsimleri, Kolektif Bellek ve İdeoloji. *İDEALKENT*, 11 (31) , 1422-1455.
- Assman, J. (2015). Kültürel Bellek (çev: A. Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bakıoğlu, A. (2022). Büyük Madenci Yürüyüşü, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bilgin, N. (2013). Tarih ve Kolektif Bellek, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Boratav, K. (2015). *Türkiye İktisat Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bourdieu, P. (1998). “Sınırsız Sömürü Ütopyası: Neoliberalizmin Özü”, Neoliberalizmin Marksist Eleştirisi içinde, (Der:G. Akalın ve U. Selçuk), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 23-31.
- Clarke, S. (2005). The Neoliberal Theory of Society. *Neoliberalism: A critical reader*, 50, 59.
- Coals, A. (2014) (der.) Neoliberalizm (çev. Ş.Başlı ve T. Öncel), İstanbul: Yordam Kitap.
- Connerton, P. (2014). Toplumlar Nasıl Anımsar (çev. A. Şenel), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J.W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (çev: M. Bütün ve S.B. Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cumhuriyet Gazetesi, Dijital Arşiv, 1989-1995.
- Çağlav, A. T. & Koç, Y. (1987). 137 Gün Süren Grevimiz, Ankara: Çelik-İş Yayınları.
- Çakır, S. (2004). “Tarih Yazımında Kadın Deneyimlerine Ulaşma Yolları”, *Toplumsal Tarih*, 99, 28-35.
- Çakmak, F. (2010). Sözel Tarihçilikte Saptamalar ve Sorunlar: Bursa Örneği”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 18(20)*, 556.
- Çelik, A. (1996). “Bahar Eylemleri”, *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 103-104.
- Çelik, A. (2008). “Milli Güvenlik Gerekçeli Grev Ertelemeleri”, *Çalışma ve Toplum*, 18(3), 87-132.
- Çetinkaya, Y. D. (2014). “Sefaletten İhyaya: Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi ve E.P. Thompson”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 17, 201-221.
- Erişçi, L. (1951). Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi, İstanbul: Kutulmuş Basımevi.
- Erman, T. ve Özaloğlu, s. (2017). Bir Varmış Bir Yokmuş Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine Araştırmalar. İstanbul: KÜY Yayınları.
- Ersöz, H. Y. & Özdemir, S. & Yavuz, A. & Akgeyik, T. & Şenocak, H. (2003). Özelleştirmede Çalışanların Mülkiyet Sahipliği: Kardemir Örneği”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 46, 3-42.

- Güvenç, K. (2019). *Emek Platformu Belgeleri*, Ankara: TMMOB.
- Halbwachs, M. (2019). *Kollektif Bellek* (çev. Z. Karagöz), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- İleri, H. (2014). “Türkiye’de Özelleştirme”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 1 (1), 149-162
- Kahraman, Ö. (2019). “1987 Kazlıçeşme Deri İşçilerinin Grev Öyküsü”, Çalışma ve Toplum, 4, 2611-2638.
- Kalyoncu, H. (2007). *Cumhuriyet Kenti Karabük*, İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Karabük Postası, 1994 Ekim ve Kasım Arşivi.
- Koçak, M. H. & Çelik, A. (2016). “Türkiye İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Gün: Saraçhane Mitingi”, Çalışma ve Toplum, 2, 647-678.
- Köse, A. H. ve E. Yeldan (1998) “Dışa Açılma Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Dinamikleri”, Toplum ve Bilim, Yaz, 77, 45-68.
- Kütükçüoğlu, M. (2012). *Türkiye’nin İlk Ağır Sanayi Kenti Karabük*, Ankara: Karabük Valiliği Yayınları.
- Lehane, S. & Goldman, R. (1977). “Oral History: Research and Teaching Tool for Educators”, The Elementary School Journal, 77(3), 173-181.
- Mills, Amy. (2014). *Hafızanın Sokakları İstanbul’da Peysaj, Hoşgörü ve Ulusal Kimlik* (çev. C. Soydemir), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Mutlu, E. & Tanrıverdi Kaya, A. (2019). “Kent Kimliğinin Korunması ve Kolektif Bellek Mekânlarının Tespiti”, İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, 8 (2) , 42-50
- Öngen, T. (2011) “Yeni Liberal Dönüşüm Projesi ve Türkiye’nin Deneyimi”, Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar (der. A. H. Köse, F. Şenses ve E. Yeldan), İstanbul: İletişim Yayınları, 161-190.
- Poyraz, D. P. (2020). *Neoliberal Dönemde Sınıf-Sendika-Siyaset İlişkisi: DİSK Örneği(1981-2000)*. İstanbul: SAV.
- Rozaliyev, Y. N. (1978). *Türkiye’de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri*, İstanbul: Onur Yayınları.
- Saad-Filho, A. (2012). *Neoliberalizm Krizde Mi? Yoksa Neoliberalizmin Krizi Mi?*. Panich, L. Albo, G. & Chibber, V. (Ed.), *Sosyalist Register 2011 Bu Defaki Kriz* (Çev. Umut Haskan) içinde (s. 268-285), İstanbul:Yordam.
- Sağır, A. & Canayaz, M. (2017). “Sanayileşmenin Toplumsal Yansımaları: Safranbolu’da Toplumsal Değişme Üzerine Nitel Bir Araştırma”, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12(3), 531-564.
- Sağır, A. (2016). “İktisadi Hayatın Değişimi ve Kayıp Mesleki Kodlar Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Zonguldak/Bartın/Karabük Örneği”, The Journal of Academic Social Science Studies, 48(2), 27-45.
- Sancar, M. (2016). *Geçmişle Hesaplaşma Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Sarıkamış, C. (2005). “Türkiye’de Özelleştirme Çalışmaları”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 28, 9-12.
- Sarıköse, B. (2020). “Köyden Şehre: Karabük’ün Kuruluşu ve Şehirleşme Süreci”, Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5, 57-83.
- Sencer, O. (1969). Türkiye’de İşçi Sınıfı-Doğuşu ve Yapısı, İstanbul: Habora Kitabevi.
- Silverman, D. (2018). Nitel Verileri Yorumlama (çev: E. Dinç), Ankara: Pegem Akademi.
- Şnurov, A. ve Rozaliyev, Y. (1970). Türkiye’de Kapitalistleşme ve Sınıf Kavgaaları, İstanbul: Ant Yayınları.
- Şnurov, A. (2021). Türkiye Proleteryası, İstanbul: Yar Yayınları.
- Sülker, K. (1968). 100 Soruda Türkiye’de İşçi Hareketleri, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Theodore, N., Peck, J. ve Brenner, N. (2012). “Neoliberal Kentçilik: Kentler ve Piyasaların Egemenliği”(Çev.Ş. Geniş), İdealkent, 7, 21-37.
- Thompson, P. (1999). Geçmişin Sesi Sözlü Tarih (çev: Ş. Layıkel), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toprak, Z. (2016). Türkiye’de İşçi Sınıfı(1908-1946), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yurtoğlu, N. (2017). “Cumhuriyet Döneminin En Önemli Ağır Sanayi Hamlesi: Karabük Demir Ve Çelik Fabrikası (1939-1960)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 33 (96) , 155-204.
- Türk İş Çıkmazı (1967). İstanbul: DİSK Yayınları, <https://www.tustav.org/yayinlar/kutuphane/emek-hareketi-kutuphanesi/disk-yayinlari-01-turkis-cikmazi.pdf>
- Wacquant, L. (2012). Three steps to historical anthropology of actually existing neoliberalism. Social Anthropology, 20, 66-79

EK 1

Katılımcılar (1994 yılında toplumsal konumları)

K1: Demir-Çelik İşçisi

K2: Gazeteci

K3: İş İnsanı

K4: Gazeteci

K5: Gazeteci

K6: Demir Çelik İşçisi

K7: Demir Çelik İşçisi